

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

*Promlčení a prekluze – porovnání právní úpravy dle z. č.
40/1964 Sb. a z. č. 89/2012 Sb.*

Vít Pošváb

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Diplomová práce

*Promlčení a prekluze – porovnání právní úpravy dle z. č.
40/1964 Sb. a z. č. 89/2012 Sb.*

Zpracoval: Vít Pošvář

Název studijního oboru: Právo a právní věda

Název oboru: Právo

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Kristýna Spurná, katedra forenzní
psychologie a sociologie

Místo a rok zpracování: Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen, 2014

.....

Rád bych na tomto místě poděkoval mé vedoucí práce, JUDr. Kristýně Spurné, za ochotu, trpělivý přístup a cenné rady k mé diplomové práci.

Obsah

1. Úvod	8
2. Význam času v občanském právu	11
3. Význam promlčení a prekluze v právu, společné znaky a rozdíly	13
4. Promlčení.....	16
4.1. Systematika občanskoprávní úpravy promlčení v zákoně č. 40/1964 Sb. a v zákoně č. 89/2012 Sb.....	16
4.2. Vícekolejnost promlčení v českém právním řádu	17
4.3. Východiska pro úpravu promlčení v občanském zákoníku.....	19
4.4. Promlčení a jeho podoba dle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ...	20
4.5. Promlčení a jeho podoba dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ...	30
4.5.1. Všeobecná ustanovení	31
4.5.2. Délka promlčecí lhůty	39
4.5.3. Běh promlčecí lhůty	45
4.5.4. Obnovení nároku a běh nové promlčecí lhůty.....	47
5. Prekluze	48
5.1. Systematika občanskoprávní úpravy prekluze v zákoně č. 40/1964 Sb. a v zákoně č. 89/2012 Sb.....	48
5.2. Prekluze dle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.....	49
5.3. Prekluze dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.....	51
6. Závěr.....	54
7. Resumé	57
8. Seznam použitých zdrojů	58

1. Úvod

1. leden 2014 je datem, které se v české kotlině stalo takřka magickým, a to nejen v právním prostředí. V účinnost vešel zákon č. 89/2012, občanský zákoník, který nahradil starý občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb. Myslím, že není sporu o tom, že se jedná o jednu z největších, ne-li největší událost v oblasti společensko-právní v historii samostatné České republiky. Svou povahou se nejedná o záležitost relativně úzké skupiny odborné veřejnosti, ale dotýká se i veřejnosti jako celku, veřejnosti takzvaně laické. Především z toho důvodu, že jde o úpravu, která se snaží regulovat každodenní vztahy jednotlivce a která tedy má bezprostřední vliv na jejich životy. Že se jedná o vsutku revoluční krok, potvrzuje i zájem medií všeho druhu, který byl patrný již delší dobu před samotnou účinností občanského zákoníku a který stále trvá. Takový zájem v jiných případech (ne tak dávno např. trestní zákoník) nezaznamenáváme, ale zde je pochopitelný. Občanský zákoník s sebou přináší mnoho nového, a tedy i mnoho kritiky a otazníků. Některé oblasti občanského práva dostaly s novým občanským zákoníkem skutečně zbrusu nový kabát a jejich úprava se od předchozí diametrálně liší. To ale není tak úplně případ dvou tradičních institutů práva, promlčení a prekluze. Právě ty se staly předmětem mé diplomové práce.

Klasické tvrzení kvalifikačních prací, že jsem si téma promlčení a prekluze vybral, jelikož mi připadá nesmírně zajímavé, nepoužiji, protože by to nebyla pravda. Pravdou je, že jsem chtěl, aby předmětem diplomové práce byla rekonifikace soukromého práva, konkrétní představa ale chyběla. Z témat, která připadala v úvahu a byla k dispozici, mi právě téma promlčení a prekluze připadalo nejpříjemnější. Shodou okolností jsem o základních změnách, které přinesla nová občanskoprávní úprava, byl informován již dříve, neboť jako nepravidelný čtenář Bulletinu advokacie jsem v tomto periodiku narazil na články prof. Tichého a prof. Eliáše týkající se právě promlčení a prekluze. Jak již bylo řečeno, jde o instituty v právu pevně zakotvené a v právní praxi relativně často frekventované, věřím proto, že v budoucnu snad budu moci zúročit a prohloubit vědomosti získané během práce na této diplomové práci.

Základní cíl práce byl obsažen v samotném názvu – porovnat starou a novou občanskoprávní úpravu v oblasti promlčení a prekluze. Ten bylo třeba dále

konkretizovat, neboť jen samotné porovnání znění jednotlivých ustanovení v obou zákonících, popis změn a seznámení se s promlčením a prekluzí *de lege lata* samozřejmě nestačí. Snažil jsem se proto obohatit práci o úvahy, jak by úprava těchto institutů mohla vypadat, kde mohou vzniknout v praxi problémy a kde by úprava mohla být vycizelovanější. Některé zmíněné úvahy či závěry mě napadly při pouhém porovnání obou zákonných textů a v závislosti na již nabytých vědomostech, jiné přejímám od autorů citovaných odborných publikací či textů, přičemž s některými z nich se ztotožňuji. Cestou inspirace od renomovaných autorů jsem se vydal, protože nejsem a ani se nepovažuji za zkušeného civilistu. Vzhledem k mým dosavadním zkušenostem a vědomostem to ani není možné, přesto jsem se snažil práci věnovat maximum.

V předchozích odstavcích jsem nakouzl téma použitých zdrojů a zde bych se k nim chtěl podrobněji vyjádřit. Co se týká staré právní úpravy, nebyl velký problém sehnat potřebnou literaturu, které je dostatek, byť pomálu té, která pojednává výlučně o promlčení či prekluzi. K tématu lze nalézt poměrně dost odborných textů a bohatou pokladnicí je v tomto směru i judikatura soudů. Mám-li zmínit některé zásadní zdroje, pak určitě velký akademický komentář kolektivu autorů soustředěných kolem prof. Eliáše, dále například publikaci věnovanou občanskému právu kolektivu autorů pod vedením prof. Švestky, JUDr. Škárové a JUDr. Spáčila. V případě nové právní úpravy nebyly možnosti pochopitelně zdaleka tak velkorysé, přesto jsem se snažil čerpat z co možná největšího množství aktuálních zdrojů. Vyhledávání mi usnadnil elektronický právní informační systém beck-online, to především díky snadnému a rychlému přístupu k časopiseckým článkům. Právě zde jsem narazil na již zmíněné články prof. Eliáše a prof. Tichého, které mi přišly velmi podnětné. V případě prof. Eliáše jde v podstatě o reakci na text prof. Tichého, který podává konstruktivní kritiku promlčení v tehdy ještě připravovaném občanském zákoníku. Oba pánové ve svých člancích vycházejí z návrhu občanského zákoníku z roku 2009, od té doby doznal kodex řady změn, kdy některé připomínky k promlčení a prekluzi byly akceptovány, což jsem v práci zohlednil. Z knižních zdrojů jsem využil publikaci JUDr. Lavického a JUDr. Polišínské, ve které se věnují staré i nové úpravě promlčení a prekluze a přikládají výčet nejdůležitějších soudních rozhodnutí v této oblasti. Do rukou se mi dostala i kniha prof. Hurdíka a kolektivu autorů, ve které se v rámci občanského zákoníku zaměřují na jeho obecnou část.

Významným zdrojem byla i publikace profesorů Dvořáka a Švestky a docentky Zuklínové *Občanské právo hmotné 1*, rovněž zaměřená na obecnou část občanského zákoníku. Na závěr snad jen dodám, že jsem v práci použil tzv. německý způsob citace a odkazů (forma průběžných poznámek pod čarou).

Nyní v krátkosti ke struktuře textu. Zde jsem zvolil tradiční postup, a to rozdělení textu do jednotlivých kapitol, kdy kapitoly *Promlčení a Prekluze* jsou dále pro lepší přehlednost členěny do jednotlivých podkapitol. Úvodní kapitola je věnována významu času v občanském právu, jako společnému jmenovateli promlčení i prekluze. Následuje kapitola, ve které se snažím shrnout podobnosti a odlišnosti obou institutů a kterou pro následující kapitoly považuji rovněž za důležitou. V kapitole čtvrté pak pojednávám o samotném promlčení, věnuji se systematickému uspořádání promlčení v obou zákonících, vícekolejnosti staré občanskoprávní úpravy a východiskům, které autoři občanského zákoníku brali při vzniku ustanovení o promlčení a prekluzi v potaz. Následující podkapitoly se věnují promlčení v jednotlivých zákonících. Pátá kapitola je věnována prekluzi, první podkapitola - opět systematické uspořádání prekluze v zákonících, následují podkapitoly věnované prekluzi ve starém občanském zákoníku a v současném občanském zákoníku. V šesté a závěrečné kapitole se pokouším shrnout probranou problematiku, zda byly vytyčené cíle splněny a pokusit se predikovat vývoj úpravy promlčení a prekluze.

Na úplný závěr bych chtěl vysvětlit použitou terminologii. Jsem si vědom toho, že odborná i laická veřejnost je zvyklá v souvislosti se současným občanským zákoníkem používat výraz *nový občanský zákoník* (NOZ). Ve své práci používám pro zákon č. 89/2012 Sb. výraz *občanský zákoník*, zkráceně OZ. Nechci být nutně tím, kdo nabourává zvyklost, ale vzhledem k tomu, že zákon č. 89/2012 Sb. je již účinný, přijde mi vhodné používat pro tento zákon pouze výraz *občanský zákoník*, jako jsme ho byli zvyklí používat pro zákon č. 40/1964 Sb. v době jeho účinnosti. Pro odlišení obou norem v textu pak pro zákon č. 40/1964 používám výraz *starý občanský zákoník*, zkráceně SOZ.

2. Význam času v občanském právu

Pojem času (ve smyslu určitého časového okamžiku či plynutí času) je v občanském právu velmi významnou právní skutečností, respektive právní událostí, která vyvolává vznik, změnu nebo zánik právních vztahů, avšak pouze v případech, kdy objektivní právo v souvislosti s plynutím času s takovými právními následky počítá. Takové právní následky může plynutí času vyvolávat buď samostatně (např. nabytí zletilosti), nebo v souvislosti s další přistupující skutečností, především tedy s určitým právním úkonem, jako tomu je právě v případě neuplatnění práva v promlčecí či prekluzivní lhůtě. Hledisko plynutí času bylo v zákoně č. 40/1964 Sb. významné především ve spojení s institutem promlčení, prekluze, vydržení a zánikem práva uplynutím doby omezující jeho trvání, nejinak je tomu i v zákoně č. 89/2012, Sb., občanský zákoník.¹

Upřeme-li svou pozornost na konkrétní ustanovení, kterými se řídíme v občanském právu v otázkách času a jeho počítání, můžeme konstatovat, že občanský zákoník předchozí právní úpravu precizuje a do jisté míry rozšiřuje. Ve starém občanském zákoníku byla problematika počítání času upravena v hlavě IX., tedy odloučeně od ustanovení upravujících promlčení, konkrétně pak v § 122, který rozeznával počítání lhůt podle dnů, týdnů, měsíců a let a zároveň určoval konec takových lhůt. Současný občanský zákoník upravuje tyto otázky v hlavě V., dílu 2 s názvem *Právní události*, § 600 - § 608. Bezprostředně tak předchází právě ustanovením regulující promlčení a prekluzi. Tuto systematickou změnu můžeme hodnotit pozitivně, především s ohledem na logickou návaznost a snazší orientaci.

Co se týče obsahových změn, přichází OZ s podrobnější úpravou okamžiku vzniku nebo zániku práv a povinností v § 601 odst. 1. V následujícím paragrafu je reflektována denní realita v podobě zásady vykonávání práv a plnění povinností v obvyklé době, ale to pouze v případě, kdy neplyne něco jiného ze zvyklostí, zavedené praxe či ze zvláštních okolností případu. Nelze říci, že by tyto zásady nebyly v právní praxi vykládány a používány i v době účinnosti předchozí občanskoprávní úpravy, avšak explicitně normovány byly právě až v současném

¹ HURDÍK, J., et al.: *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 186; srov. KNAPP, V. – KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J., a kol.: *Občanské právo hmotné 1*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 147-148.; ŠVESTKA, J. – ELIÁŠ, K.: Hlava osmá. Promlčení. In: ŠVESTKA, J. – SPÁCIL, J. – ŠKÁROVÁ, M., a kol.: *Občanský zákoník I., II., 2. Vydání*, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 580.

občanském zákoníku.² Postupujeme-li dále podle jednotlivých ustanovení OZ, dostáváme se k normám, které upravují počítání času. A právě v těchto ustanoveních došlo dle mého názoru k podstatné změně, a to k terminologickému sjednocení v předchozí úpravě libovolně používaných sousloví *promlčecí doba* a *promlčecí lhůta*. Na tento nešvar bylo upozorňováno již v době účinnosti SOZ, kdy v českém právním prostředí panovala tzv. vícekolejnost - (nejen) institut promlčení byl upraven ve vícero právních předpisech najednou. SOZ a obchodní zákoník³ tak operoval s promlčecí dobou, kdežto zákoník práce s promlčecí lhůtou. Dokonce i v rámci samotného SOZ docházelo k záměně těchto výrazů.⁴ Autoři velkého akademického komentáře k tomu dodávají: *“Odráží to vulgarizaci právního jazyka, reflektující stav, že obecná čeština mezi oběma slovy co do významu nerozlišuje. [...] Terminologický zmatek občanského zákoníku není jeho dobrou vizitkou.”*⁵ Občanský zákoník tuto „pojmovou schizofrenii“ odstraňuje a usiluje tak o odlišení dob a lhůt, kdy *„dobou se rozumí časový úsek, jehož uplynutím zaniká právo nebo povinnost bez dalšího, aniž je potřeba pro vyvolání tohoto právního následku zvláště projevit vůli (§ 603). Naproti tomu jako lhůta se označuje časový úsek stanovený k uplatnění práva u druhé strany, popř. u jiné osoby, anebo u soudu nebo jiného příslušného orgánu.”*⁶ Na základě výše zmíněného tedy občanský zákoník užívá pojmu promlčecí a prekluzivní lhůta, na jiných místech se zase zmiňuje výhradně o výpovědní době či době prodlení.

² HURDÍK, J., et al.: *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 186-187.

³ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Materie, kterou tento zákoník upravoval, převzal zčásti občanský zákoník a zčásti zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). V dalších částech této práce, především při porovnávání zákonných úprav, na obchodní zákoník již není z praktických důvodů aplikován odkazovací aparát.

⁴ KNAPPOVÁ, M. – TĚGL, P. – ELIÁŠ, K.: Hlava XIII. Promlčení. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, I. Svazek §1-487*. Praha: Linde, 2008, str. 410.

⁵ *Ibidem*.

⁶ ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 265.

3. Význam promlčení a prekluze v právu, společné znaky a rozdíly

Ještě předtím, než se dostaneme v následujících částech práce ke konkrétním změnám, které zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, do oblasti promlčení a prekluze přinesl a než začneme tyto změny analyzovat, považuji za nezbytné podat obecný výklad těchto institutů. Nastínit, jaká pozice jim je v právu přisuzována, co mají společného a v čem se naopak liší. Důvodem je snaha o vytvoření alespoň základních představ o významu těchto institutů.

Na základě poznatků uvedených v první kapitole je možné dovodit, že promlčení i prekluze (společně s vydržením, které k nim bývá vzhledem k společnému činiteli času přiřazováno) jsou složenými právními skutečnostmi, o kterých je často pojednáváno v odborné literatuře na stejném místě. Důvodem použití této systematiky je, že promlčení i prekluze (stejně tak vydržení) mají velmi podobný „*ideový základ*“, neboť se v jejich případě jedná o změnu stavu faktického na stav právní, a tak např. při dlouhodobém neuplatňování práva dochází k jeho následnému promlčení či prekluzi (na druhé straně při dlouhodobé držbě práva může nakonec dojít k vydržení takového práva, což ovšem neznamená, že ve vzájemném vztahu jsou na sobě promlčení či prekluze a vydržení závislé).⁷ Prekluze a především pak promlčení jsou v právní praxi relativně často frekventovány. Příčinu tohoto stavu můžeme odůvodnit tím, že „*práva a povinnosti (ať je jejich právním důvodem zákon, nebo právní skutečnost) zpravidla v čase trvají, po určitý čas existují, totiž nevyčerpávají se okamžitě, nejsou jen „pro jednou*“.⁸ Pro promlčení a prekluzi je tedy specifické, že jsou výsledkem marného uplynutí času v právních vztazích, je pro ně určující běh času. Tento faktor se u promlčení i prekluze „*připíná k jiné právní skutečnosti, resp. připíná se k ní jinak*“⁹.

Lhůta promlčecí i prekluzivní jsou lhůtami hmotněprávními. Práva podléhající promlčení nebo prekluzi tedy musí být uplatněna nejpozději poslední den této lhůty.

⁷ KNAPPOVÁ, M. – TÉGL, P. – ELIÁŠ, K.: Hlava XIII. Promlčení. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, I. Svazek §1-487*. Praha: Linde, 2008, str. 408.

⁸ DVOŘÁK, J. – ŠVESTKA, J. – ZUKLÍNOVÁ, M., a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 1, díl první, obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 401.

⁹ DVOŘÁK, J. – ŠVESTKA, J. – ZUKLÍNOVÁ, M., a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 1, díl první, obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 403.

Přestože jsou si instituty promlčení a prekluze podobné, najdeme i několik velmi podstatných rozdílů. První rozdíl spočívá v užití zmíněných nástrojů v odvěkové dichotomii práva veřejného a soukromého. Promlčení nachází uplatnění především v soukromoprávní sféře, zatímco prekluze, která vyvolává relevantnější následek plynutí času, je využívána více ve veřejném právu.¹⁰ Nelze samozřejmě říci, že by toto tvrzení platilo absolutně, i v právu soukromém najdeme četné příklady užití prekluze a na druhé straně normy veřejného práva disponující s promlčením, v obecné rovině to ovšem můžeme takto stanovit. Důvodem výše zmíněné skutečnosti je, že „*právní následky promlčení [...] nejsou stanoveny tak rigorózně a nezvratně, jako je tomu v případě právních následků prekluze. Právní úprava promlčení lépe odpovídá zásadě autonomie vůle. To se projevuje např. tím, že i promlčené právo lze splnit, popř. s ním lze jakkoliv jinak disponovat [...]* Oproti tomu prekludované právo není způsobilým předmětem jakékoliv právní dispozice.“¹¹

K tématu ještě třeba dodat, že mnoho právních předpisů veřejného práva normuje ve svých ustanoveních o promlčení, avšak logickým výkladem je zřejmé, že se jedná o prekluzi. Příkladem budiž trestní zákoník ve svých ustanoveních § 34 a § 35, jejichž obsah je věnován problematice promlčení trestní odpovědnosti. V § 34 (1) je výslovně uvedeno, že: „*Trestní odpovědnost za trestný čin zaniká uplynutím promlčecí doby [...]*“¹² Přestože se v textu zákona mluví o promlčení, jde v tomto případě o konstrukt spojený se zánikem práva.¹³

Následující rozdíly zmiňuji spíše pro úplnost kapitoly, neboť větší prostor jim bude věnován v následujících částech práce, při detailních definicích promlčení a prekluze. V první řadě je zde rozdíl v existenci subjektivního práva po uplynutí lhůty.

U promlčení subjektivní právo nadále trvá, kdežto prekludované subjektivní právo

¹⁰ SELUCKÁ, M., a kol.: *Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, str. 208; srov. KNAPPOVÁ, M. – TĚGL, P. – ELIÁŠ, K.: Hlava XIII. Promlčení. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, I. Svazek §1-487.* Praha: Linde, 2008, str. 409.

¹¹ KNAPPOVÁ, M. – TĚGL, P. – ELIÁŠ, K.: Hlava XIII. Promlčení. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, I. Svazek §1-487.* Praha: Linde, 2008, str. 409.

¹² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹³ KNAPPOVÁ, M. – TĚGL, P. – ELIÁŠ, K.: Hlava XIII. Promlčení. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, I. Svazek §1-487.* Praha: Linde, 2008, str. 413.

zaniká. Následující diference vychází v podstatě z té předchozí a týká se plnění promlčeného, respektive prekludovaného práva. V případě, kdy dlužník plní promlčený dluh, plní dluh existující, oproti tomu dojde-li k plnění dluhu prekludovaného, znamená to na straně věřitele vznik bezdůvodného obohacení, neboť dlužník zde plnil dluh neexistující. Jako poslední významný rozdíl mezi právními instrumenty, jež jsou předmětem této práce, bývá označována možnost soudu přezkoumávat existenci promlčeného či prekludovaného práva v praxi. Zatímco promlčení musí být dlužníkem namítnuto, aby k němu soud mohl přihlídnout, prekluze je zjišťována z úřední povinnosti.

4. Promlčení

Po úvodních dvou kapitolách, které se vesměs věnovaly spíše teoretickým otázkám promlčení a prekluze a tím, co mají tyto právní nástroje společného, resp. rozdílného, se nyní zaměříme již konkrétně na první, lze říci významnější, častější z těchto institutů, na promlčení. V této kapitole se budu věnovat pozici promlčení ve struktuře občanského zákoníku současného i předešlého, dále se zaměřím na okolnosti, které vznik ustanovení občanského zákoníku věnující se promlčení provázely a z jakých zásad, názorů se při tvorbě OZ vycházelo. Následně předložím rozbor promlčení ve staré úpravě a navážu podkapitolou věnující se promlčení v právní úpravě současné.

4.1. Systematika občanskoprávní úpravy promlčení v zákoně č. 40/1964 Sb. a v zákoně č. 89/2012 Sb.

Jen v krátkosti bych se chtěl zmínit o tom, jakým způsobem byla ustanovení o promlčení zasazena do osnov starého a současného občanského zákoníku.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, normoval o promlčení v § 100 - § 114, které byly součástí Hlavy XIII. Ustanovení pak byla rozdělena na normy upravující promlčecí dobu a normy upravující běh promlčecí doby. Na první pohled by se tedy zdálo, že institut promlčení zde není nikterak rozsáhle regulován, je třeba si ovšem uvědomit (v následující podkapitole o tom bude pojednáno detailněji), že to nebyl pouze občanský zákoník, kde bylo promlčení upraveno. Svou vlastní úpravu měl zákoník obchodní, který promlčení upravoval v § 387 – 408.¹⁴ V případě obchodněprávní úpravy promlčení je možné se setkat s názory, že tato úprava byla natolik komplexní, že na ustanoveních ve starém občanském zákoníku byla vesměs nezávislá. S tím ovšem ne tak docela souhlasí odborníci komentující institut promlčení ve velkém akademickém komentáři. Ti se sice souhlasně vyjadřují k tomu, že obchodní zákoník reguluje promlčení velice zevrubně, zároveň ale dodávají, že aplikovatelnost občanského zákoníku jako obecného právního předpisu tím není vyloučena a má tedy vůči obchodnímu

¹⁴ Zde si dovoluji citovat slova prof. Eliáše, který v článku *Problematická ustanovení nového občanského zákoníku a jejich výklad*, vydaného v *Bulletinu advokacie*, 2013, č. 11, str. 27, [online databáze beck-online], upozorňuje na „*nezvyklý rozsah úpravy [...] promlčení v našem obchodním zákoníku, [který] je zcela nesouměřitelný jak s klasickými kodifikacemi obchodního práva typu německého HGB, tak i s postmoderním typem francouzské „bizarní kodifikace“ [...].*“

zákoníku subsidiární povahu.¹⁵ Mimo výše zmíněné dva zákoníky bylo ovšem promlčení regulováno i dalšími soukromoprávními úpravami, a tak ustanovení normujících o promlčení bylo v součtu mnohem více.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, promlčení reguluje v § 609 – § 653. Ty jsou součástí Hlavy V., která pojednává komplexně o právních skutečnostech, Dílu 3, zaměřeného na promlčení a prekluzi, Oddílu 1, členěného dále do čtyř pododdílů. Těmi jsou *Všeobecná ustanovení*, *Délka promlčecí lhůty*, *Běh promlčecí lhůty* a *Obnovení nároku a běh nové promlčecí lhůty*.

Velmi zásadním rozdílem oproti SOZ je fakt, že občanský zákoník unifikuje úpravu promlčení, tudíž odpadá otázka v praxi bezesporu často řešená, jakým právním předpisem se v konkrétních případech řídit. Dále je třeba vyzdvihnout logickou strukturu osnovy občanského zákoníku, jelikož ideově spřízněné instituty promlčení a prekluze jsou zde upraveny společně právě v rámci Dílu 3. S tím jsme se v předchozí právní úpravě nesetkali, zde byla prekluze upravena zvlášť.

4.2. Vícekolejnost promlčení v českém právním řádu

V rámci socialistického práva docházelo k oslabování role občanského zákoníku¹⁶ a vzniku samostatných kodexů občanského, pracovního, hospodářského aj. Síla občanského zákoníku jako obecné právní úpravy tak upadala a žádný ze zmíněných nově vznikajících zákonů si toto postavení nenárokoval, ba naopak – každý z nich se stal zvláštním zákoníkem, který upravoval danou oblast právních vztahů. To vedlo k značnému rozdrobení právní úpravy, tedy k situaci, kdy jsou různé právní instituty upraveny vícero autonomními právními předpisy. Příkladem budiž právě promlčení, jehož vícekolejnost se přenesla i do doby popřevratové a trvala takřka 24 let. Na tento nešvar předcházející právní úpravy upozorňoval hlavní zpracovatel současného OZ, prof. Eliáš, již v dobách jeho příprav a zdůrazňoval, že situaci tzv. *tripartice*, kdy promlčení má svou úpravu v zákoníku občanském, obchodním a do konce roku 2006 i v zákoníku

¹⁵ KNAPPOVÁ, M. – TÉGL, P. – ELIÁŠ, K.: Hlava XIII. Promlčení. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, I. Svazek §1-487*. Praha: Linde, 2008, str. 412.

¹⁶ To se dělo zcela v souladu s ideologií minulého režimu, kdy veřejný prvek (zájem) převládá nad soukromým, a to nejen v oblasti práva.

pracovním¹⁷, je třeba bezpodmínečně odstranit a sjednotit do jediného právního režimu.¹⁸ Jak je dále v citovaném článku uvedeno, dohoda na unifikaci úpravy promlčení nebyla zpočátku příliš jednoduchá, především, co se týče vztahu právě k zákoníku práce. Již při přípravách OZ bylo zamýšleno založit vzájemný vťah mezi OZ a zákoníkem práce na poměru předpisu obecného k zvláštnímu, přičemž „*instituty obecného občanského práva [by] byly pro oblast pracovního práva použitelné na základě subsidiarity.*“ Na takto předestřené stanovisko panoval ponejprve obecný konsensus, který se ovšem zanedlouho změnil v nesouhlasné stanovisko nejen Ministerstva práce a sociálních věcí, ale i některých odborových a zaměstnavatelských organizací. Shodně přišly s požadavkem, aby byl vzájemný vťah mezi občanským a pracovním kodexem překvalifikován z principu subsidiarity na princip delegace a aby i zákoník práce obsahoval vlastní korekci některých občanskoprávních institutů, včetně promlčení.¹⁹ Dnes už víme, že v tomto sporu zvítězila ta rozumnější varianta, tedy že zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, se pracovněprávní úprava vrátila „*pod křídla soukromého práva*“ a vťah obou právních úprav je založen na principu subsidiarity. „*Aplikace občanského zákoníku pro pracovněprávní vztahy však musí být provedena vždy v souladu s jejich základními zásadami (§ 1a § 4).*“²⁰ Přijetím zákoníku práce tedy došlo i k redukci *tripartice* na „*pouhou*“ dvoukolejnost.

Dichotomická úprava promlčení byla samozřejmě velmi disfunkční a mnohdy v rozporu se zásadou právní jistoty. Jednou z nejvíce pokládaných otázek bylo, jakou právní úpravou se při promlčení konkrétního práva řídit (tato otázka byla aktuální například u promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti). Dalším palčivým problémem a zjevným rozporem se stalo stavení běhu promlčecí doby. Dle obchodního zákoníku stačila ke stavení promlčecí doby žaloba určovací, kdežto podle výkladu norem starého občanského zákoníku soudní praxe usoudila, že bylo třeba podat žalobu na plnění.²¹

¹⁷ Výčet není úplný, lze říci pouze generální, neboť svá ustanovení o promlčení měl i zákon o rodině nebo zákon směnečný a šekový.

¹⁸ ELIÁŠ, K.: Jaký má být nový občanský kodex? *Právní rozhledy*, 2001, č. 4, str. 189, [online databáze beck-online].

¹⁹ Ibidem.

²⁰ SCHMIED, Z. – TRYLČ, L.: *Zákoník práce 2014. Stručný komentář, změny v souvislosti s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku, shrnutí k 1. lednu 2014. 10. aktualizované vydání.* Olomouc: ANAG, 2014, str. 10.

²¹ LAVICKÝ, P. – POLIŠENSKÁ, P.: *Judikatura k rekodifikaci. Promlčení a prekluze.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 9.

Zbavit se bezprecedentního dualismu a sjednotit úpravu promlčení byl zpočátku v tomto směru hlavní cíl rekodifikační komise, kterého bylo občanským zákoníkem dosaženo. Současně to také měla být jediná radikálnější změna v této oblasti, avšak ukázalo se, že bude třeba promlčení reformovat důkladněji.

4.3. Východiska pro úpravu promlčení v občanském zákoníku

V dobách příprav občanského zákoníku docházelo k mnoha vášnivým a více či méně konstruktivním debatám o jeho konečné podobě, kdy mnohá ustanovení návrhu OZ byla podrobována tvrdé kritice. Jednou z mála výjimek byla ustanovení, která měla upravovat promlčení. Lze říci, že ohledně promlčení panovala shoda široké odborné veřejnosti na tom, že není třeba v této oblasti iniciovat převratnou změnu. Jak již bylo zmíněno, největším rozdílem mělo být sjednocení úpravy promlčení v OZ, jinak se vycházelo z přesvědčení, že úprava ve starém občanském zákoníku je adekvátní, právní praxi nečiní žádný problém a k problematice existuje i poměrně rozsáhlá judikatura. „*Vyšlo se tedy z pojetí, že nový občanský zákoník v podstatě převezme dosavadní občanskoprávní úpravy s některými doplňky z paralelní úpravy obchodního zákoníku*“²²

V průběhu prací na novém znění OZ se ovšem brzy ukázalo, že pouhé převzetí úpravy promlčení ze SOZ bude nedostatečné, taková úprava zákona by v praxi pokulhávala a bude tedy nutné provést obrodu důkladnější. Stejně tak bylo nutné ustoupit od některých původně zamýšlených změn, např. ustanovení čtyřleté obecné promlčecí lhůty převzaté z obchodního zákoníku, které se ukázaly pro novou úpravu nevhodné. V rekodifikaci zainteresovaní právní odborníci se shodují v tom, že významným milníkem pro opravu a zdokonalení návrhu úpravy bylo VII. diskusní fórum nad občanským zákoníkem v roce 2007, které bylo věnované konkrétně problematice promlčení. Zároveň se nejvýznamnějšími inspiračními zdroji pro naši novou úpravu stal Návrh všeobecného referenčního rámce a německý občanský zákoník (BGB), jehož nesporně velkou výhodou byl fakt, že prošel nejen složitým legislativním procesem schvalování, ale především byla jeho funkčnost prověřena samotnou praxí.²³

²² ELIÁŠ, K.: Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, str. 47, [online databáze beck-online].

²³ Ibidem, srov. TICHÝ, L.: Promlčení. *Bulletin advokacie*, roč. 2011, č. 1-2, str. 43, [online databáze beck-online].

4.4. Promlčení a jeho podoba dle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Promlčení je právním následkem marného uplynutí času, kdy právo není uplatněno ve stanovenou dobu. Jinými slovy - právo se promlčuje, pakliže není věřitelem vykonáno v zákonem stanovené promlčecí lhůtě. Problematika promlčení byla a je častým předmětem mnoha judikátů. K funkci promlčení se vyjádřil i Nejvyšší soud ČR, který v odůvodnění svého rozhodnutí konstatuje, že: „*Cílem právní úpravy institutu promlčení v občanskoprávních vztazích je pobízet oprávněný subjekt (věřitele) pod určitou sankcí k tomu, aby vykonal svá práva včas, tj. v přiměřených – promlčecích – dobách u soudu a tak, aby donekonečna (a tedy neúnosně) nemohl oddalovat požadavek splnění od povinného subjektu (dlužníka).*“²⁴ Setkáváme se zde tedy do jisté míry s ochranou strany povinné k plnění, neboť institut promlčení zaručuje, že věřitel nemůže svá práva na dlužníkovi vymáhat donekonečna, je pobízen uplatňovat svá práva ve stanovené lhůtě.

K tomuto se obdobně vyjadřuje i Ústavní soud ČR, který ve svém usnesení v souvislosti s institutem promlčení zdůrazňuje, „*že účelem promlčení je jednak stimulovat subjekty k včasnému vykonání subjektivních občanských práv (pohledávek), jednak čelit tomu, aby dlužníci nebyli ohledně svých povinností vystaveni po časově neurčité době donucujícímu zákroku (tzv. vynutitelnosti) ze strany soudů. Tím institut promlčení v souladu s požadavkem právní jistoty brání existenci dlouhotrvajících občanských subjektivních práv a jim odpovídajících povinností, které jsou - zejména pokud jde o jejich dokazování po uplynutí delší doby - vždy spjaty s určitou sporností.*“²⁵

Dle SOZ § 100, odst. 1: „*Právo se promlčí, jestliže nebylo vykonáváno v době v tomto zákoně stanovené (§101 až 110). K promlčení soud přihlédne jen k námitce dlužníka. Dovolá-li se dlužník promlčení, nelze promlčené právo věřiteli přiznat.*“ Vezmeme-li modelovou situaci, kdy věřitel uplatnil své právo u soudu ve chvíli, kdy toto právo bylo již promlčeno, dlužník byl oprávněn promlčení před soudem namítnout a soud tak nemohl promlčené právo věřiteli přiznat. Jestliže

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. července 2008, spisová značka NS 33 Odo 846/2006, cit. dle LAVICKÝ, P. – POLIŠENSKÁ, P.: *Judikatura k rekonstrukci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 29.

²⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 04. července 2002, spisová značka III. ÚS 21/02, [online] dostupné na: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=42336&pos=1&cnt=1&typ=result>, [cit. dne 24. ledna 2014].

dlužník námitku promlčení uplatnil, došlo k zániku nároku, tj. k zániku autoritativní vynutitelnosti práva.²⁶ Je nutné si uvědomit, co z výše uvedeného vyplývá, tedy že pouhým uplynutím promlčecí doby žádné právní následky nenastávají. Jak uvádí velký akademický komentář: „*V současné době je jak právní teorie, tak i praxe jednotná v otázkách právních důsledků promlčení práva. Samotným uplynutím promlčecí doby ve spojení s nevykonáním práva oprávněným subjektem se na právním vztahu dlužníka a věřitele v zásadě nic nemění. Právo věřitele (byť promlčené) nadále existuje, povinnost dlužníka splnit dluh nadále trvá [...] Subjektivní právo věřitele zůstává i po marném uplynutí promlčecí doby nadále vybaveno nárokem [...]*“²⁷ Následky promlčení jsou spojeny s dvěma úkony. Prvním z nich je reálné uplatnění věřitelova práva u soudu (popř. u jiného orgánu, např. rozhodčího soudu), druhým pak oprávnění žalovaného namítnout promlčení. V tomto případě mluvíme o oprávnění, protože není povinností žalovaného námitku uplatnit²⁸. Ani sám soud nemá v tomto případě poučovací povinnost, kdy by na právo vznést námitku žalovaného upozornil, jelikož by tím nepřiměřeně zasáhl do zásady rovnosti stran. V případě, že žalovaný námitku promlčení nevyužije, soud žalobci právo přizná. Co se týče následků vznesení námitky promlčení, je třeba nezapomínat, že tento úkon má hmotněprávní charakter. Jeho účinky tedy nastávají až ve chvíli, kdy se o nich druhá strana, žalobce, dozví.²⁹ S hmotněprávními účinky ovšem úzce souvisí i další vlastnost námitky promlčení, a to její možná neplatnost. Zde opět obraťme pozornost na rozhodovací činnost Ústavního soudu ČR, jehož náleze se věnuje vztahu námitky promlčení s dobrými mravy. V nálezu se uvádí, že „*[d]le ustanovení § 3 občanského zákoníku výkon práv nesmí být v rozporu s dobrými mravy, toto ustanovení pak dle názoru Ústavního soudu samozřejmě platí i pro výkon práva vznést námitku promlčení.*“³⁰ Vezmeme-li v úvahu, že námitka promlčení je hmotněprávní úkon, je možné vyvodit závěr, že rozpor s dobrými

²⁶ KNAPP, V. – KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J., a kol.: *Občanské právo hmotné 1*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 252.

²⁷ KNAPPOVÁ, M. – TĚGL, P. – ELIÁŠ, K.: Hlava XIII. Promlčení. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, I. Svazek §1-487*. Praha: Linde, 2008, str. 414.

²⁸ K námitce promlčení a následkům promlčení více též např. rozsudek KS v Ústní nad Labem ze dne 03. října 2000, č. j. 15 Ca 346/2000-11.

²⁹ FIALA, Josef – KINDL, Milan, et. al.: *Občanské právo hmotné. 2. Vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 95.

³⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. ledna 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95, [online] dostupné na: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=27515&pos=1&cnt=3&typ=result>, [cit. dne 24. ledna 2014].

mravy působí její neplatnost.³¹ I zde se tedy naplno uplatní ustanovení § 3 odst. 1 starého občanského zákoníku.³²

Již víme, že uplatněním námitky promlčení ze strany žalovaného subjektivní právo žalobce zcela nezaniká, zaniká pouze možnost (nárok) toto právo vynutit. Lze tedy mluvit o oslabení práva, jelikož právo i nadále trvá – v podobě tzv. naturální obligace. Dlužník v tomto případě může i nadále (po promlčecí době) svůj závazek splnit dobrovolně, jedná se o tzv. naturální povinnosti, a věřitel je oprávněn plnění přijmout, aniž by vzniklo bezdůvodné obohacení.

Není sporu o tom, že námitka promlčení uplatněná dlužníkem mimo soudní síň nemá žádné významné následky. Stejně tak se nemůžeme domáhat právních následků v případě, kdy námitku promlčení vneseme až po pravomocném rozhodnutí soudu, ve kterém byla dlužníkovi uložena povinnost plnit promlčený dluh. Jistá nejasnost ovšem panovala v souvislosti s rozhodnou dobou, ve které má být námitka promlčení účelně uplatněna. Otázka zněla, v jakém stádiu nalézacího řízení je možné námitku promlčení vznést? Lze ji uplatnit jak v prvoinstančním řízení, tak v řízení před odvolacím soudem? Odpověď hledejme opět v rozsáhlé judikatuře. Je konkrétně zapotřebí začít se do rozhodnutí Nejvyššího soudu, které nese spisovou. Zde je uvedeno, že „[p]rávo dlužníka vznést námitku promlčení žádný hmotněprávní ani procesní předpis nekoncentruje do určitého stádia řízení, přičemž z povahy námitky promlčení, dané hmotněprávní úpravou (§ 100 odst. 1 obč. zák., § 388 odst. 1 obch. zák.), plyne, že ji lze uplatnit kdykoli v průběhu řízení až do právní moci rozhodnutí o věci, tedy i v rámci odvolacího řízení [...] V režimu neúplné apelace [...] se však může odvolací soud zabývat námitkou promlčení vznesenou až v odvolacím řízení, jen není-li spojena s nepřipustným uplatňováním nových skutečností a důkazů“³³

³¹ FIALA, Josef – KINDL, Milan, et. al.: *Občanské právo hmotné*. 2. Vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 95.

³² Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 3 odst. 1: „Výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných

a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.“

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. října 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002, [online] dostupné na: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/B69EA1D5EA520208C1257A4E00696928?openDocument&Highlight=0, [cit. dne 24. ledna 2014].

Před nabytím účinnosti současného občanského zákoníku nebylo dovoleno apriorně se vzdát jakéhokoliv práva budoucího. To se přirozeně vztahovalo i na námitku promlčení, tudíž i té se nešlo předem vzdát. Co si pod touto konstrukcí představit? Dlužník ve chvíli, kdy mu ještě námitka promlčení nenáležela, neměl možnost se jakýmkoliv způsobem legálně zavázat (jednostranně, dohodou ani s možností protiplnění), že se tohoto svého práva vzdává, resp. že institut promlčení neuplatní. Jinak řečeno – pakliže ještě věřitelovo právo nedošlo promlčení, neuběhla celá promlčecí lhůta, nemůže se dlužník zřici svého práva namítnout promlčení. Chceme-li opřít toto tvrzení o paragrafové znění, pak citujme SOZ, § 574, odst. 2.: „*Dohoda, kterou se někdo vzdává práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout, je neplatná.*“ Argumentem z opaku můžeme konstatovat, že po uplynutí patřičné promlčecí doby může fyzická osoba³⁴ s právem vznést námitku promlčení nakládat dle své libosti, například ji nemusí uplatnit vůbec nebo ji po uplatnění může vzít zpět.³⁵ Došlo-li k promlčení věřitelova práva, mohla dokonce nastat situace, kdy dlužník svůj dluh uznal. Pakliže dlužník o promlčení práva věděl a dluh přesto uznal, musel počítat s relevantními právními následky, které nastaly v podobě přerušení promlčecí doby. Zde se opět projevila vícekolejnost úpravy promlčení ve starém občanském zákoníku a v obchodněprávních ustanoveních, neboť složka vědění byla výslovnou podmínkou právě jen pro případy regulované občanským právem, obchodní právo ji nevyžadovalo. Stejně tak délka nové promlčecí lhůty, která počala běžet od uznání pohledávky, byla v obou úpravách rozdílná, v prvním případě desetiletá v druhém případě pouze čtyřletá.³⁶

Dále se budeme věnovat předmětu promlčení, tedy jaká práva se mohly promlčovat a jaká naopak nikoliv. V textu starého občanského zákoníku najdeme předmět promlčení upravený v § 100, odst. 2: „*Promlčují se všechna práva majetková s výjimkou práva vlastnického. Tím není dotčeno ustanovení § 105. Zástavní práva se nepromlčují dříve, než zajištěná pohledávka.*“ Argumentem a contrario tedy můžeme konstatovat, že mimo majetková práva se žádná jiná

³⁴ V textu bylo dosud užíváno především pojmu dlužník, žalovaný či žalovaná strana. Jen pro úplnost zde ovšem uvádím, že právo vznést námitku promlčení má případně i právní nástupce či právní zástupce žalovaného (dlužníka).

³⁵ KNAPPOVÁ, M. – TÉGL, P. – ELIÁŠ, K.: Hlava XIII. Promlčení. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, I. Svazek §1-487.* Praha: Linde, 2008, str. 416.

³⁶ Ibidem; srov. FIALA, Josef – KINDL, Milan, et. al. *Občanské právo hmotné. 2. Vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 96.

práva nepromlčovala, v tomto případě mluvíme především o právech na ochranu osobnosti (osobnostní práva) a právech vyplývajících ze vztahů osobně-majetkových. A samozřejmě, jak ze zákona vyplývalo, z majetkových práv se nepromlčovalo právo vlastnické (avšak ani toto tvrzení nelze zcela absolutizovat, neboť

i práva vlastnického může být pozbyto, a to způsobem vydržení, kdy dochází ke kombinaci faktorů neuplatnění práva a uplynutí času). Existovaly ovšem i další výjimky z nepromlčitelnosti majetkových práv. Nepromlčovalo se například právo na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví ani právo na zúžení společného jmění manželů. V druhém jmenovaném případě je na místě zmínit, že po uplynutí zákonem stanovené lhůty nastupovala fikce vypořádání.³⁷ I v případě (ne)promlčitelnosti subjektivních práv je třeba zmínit soudní praxi, která se předmětem promlčení zabývala. Jen namátkou například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, které hovoří o nepromlčitelnosti práva vlastníka pozemku žádat soud o rozhodnutí o neoprávněné stavbě.³⁸

V druhém odstavci stého paragrafu SOZ se na samotném jeho konci „krčí“ věta upravující promlčení zajišťovacího prostředku, konkrétně zástavního práva. Strohost úpravy promlčení zástavního práva dává jasně najevo, že šlo o úpravu nevycizelovanou, která také v praxi vyvolávala značné nejasnosti. Norma uvádí, že zástavní právo nedojde promlčení dříve, než pohledávka, která je tímto právem zajištěna, což je naprosto v souladu s akcesorickou povahou zástavního práva. Výkladem dojdeme k závěru, že zástavní právo jako právo majetkové se promlčovalo, byť právě toto byla velmi sporná otázka, kdy mnozí kritici argumentovali, že z povahy zástavního práva žádná povinnost plnění nevyplývá.³⁹ „Připustit, že se zástavní právo pro svou povahu nepromlčuje, by ve svých důsledcích znamenalo, že by se zástavní věřitel mohl domáhat uspokojení ze zástavy časově neomezeně. To by ovšem byl nepřiměřený a tím zároveň nepřijatelný právní důsledek.“⁴⁰ V souvislosti s promlčením zástavního práva je třeba zmínit rovněž § 170 odst. 2 SOZ, který se věnuje zániku zástavního práva

³⁷ FIALA, Josef – KINDL, Milan, et. al.: *Občanské právo hmotné*. 2. Vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 96.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. dubna 2002, spisová značka 22 Cdo 432/2002, [online] dostupné na: http://www.n soud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E12F9FB82517F25BC1257A4E0064D393?openDocument&Highlight=0, [cit. dne 26. ledna 2014].

³⁹ ŠVESTKA, J. – ELIÁŠ, K.: Hlava osmá. Promlčení. In: ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M., a kol.: *Občanský zákoník I., II., 2. Vydání*, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 591.

⁴⁰ Ibidem.

a v uvedené normě praví, že zástavní právo nezaniká s promlčením zajištěné pohledávky. Obsah tohoto ustanovení se zdá býti v protikladu k výše zmíněnému § 100 odst. 2, tak tomu ovšem není. V citovaném komentáři k starému občanskému zákoníku se s ohledem na tento paragraf uvádí, že „[p]řipustí-li se s ohledem na znění § 100 odst. 2 třetí věty promlčení zástavního práva, i když je to pojmově stěžejí přijatelné, protože ze zajišťovacího prostředku, jakým je zástavní právo, sama povinnost nějakého plnění nevyplývá, aby právo na takové plnění bylo jeho promlčením oslabeno nemožností jeho uplatnění, lze dospět k názoru, že promlčením zástavního práva se na jeho trvání nic nemění.“⁴¹

S nemožností promlčení je spojen i § 100 odst. 3 SOZ, dle kterého se nepromlčují „práva z vkladů na vkladních knížkách a na jiných formách vkladů, jakož i na běžných účtech, pokud vkladový vztah trvá.“ Z obsahu tohoto ustanovení je tedy patrné, že jejich nepromlčitelnost je vázána na dobu trvání vkladového vztahu. Nepromlčitelnost takových práv je naprosto v souladu s účelem těchto finančních nástrojů, slouží totiž k více či méně dlouhodobému spoření. Zde ovšem opět přichází na scénu již několikrát připomínaná dualistická úprava promlčení. Problematiku bankovních a vkladových účtů totiž upravoval i obchodní zákoník, ten jejich promlčení umožňoval a reguloval je jako tzv. „absolutní obchody“. Do vzniklé situace vstoupila obecná právní zásada *lex specialis derogat generali*, zvláštní (speciální) právní úprava má přednost před úpravou obecnou, a tak se práva z bankovních a vkladových účtů promlčovaly dle obchodního zákoníku.⁴² V odborných publikacích se můžeme setkat i s názorem, že ustanovení § 100 odst. 3 SOZ normující o běžném účtu je zjevně chybné, neboť v souladu s výše uvedeným „[j]de o problematiku, která je bez ohledu na povahu smluvních stran uceleně upravována jako absolutní obchod obchodním zákoníkem [§ 261 odst. 3 písm. d), § 708n. ObchZ] včetně promlčení práva na výplatu zůstatku zrušeného vkladu na běžném účtu.“⁴³

Nyní obraťme pozornost k promlčecí době a jejímu běhu. Doba promlčení je v SOZ upravena v § 101, je označována jako promlčecí doba obecná (či pravidelná) a dle textu zákona je tříletá. Označení promlčecí doby jako obecné

⁴¹ MIKEŠ, JIŘÍ. – KRÁLÍK, MICHAL.: Hlava třetí A. Právo zástavní a zadržovací. In: ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M., a kol.: *Občanský zákoník I., II., 2. Vydání*, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1161.

⁴² FIALA, Josef – KINDL, Milan, et. al.: *Občanské právo hmotné. 2. Vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 97.

⁴³ ŠVESTKA, J. – ELIÁŠ, K.: Hlava osmá. Promlčení. In: ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M., a kol.: *Občanský zákoník I., II., 2. Vydání*, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 592.

mělo své důvody, neboť se použila ve všech případech, kdy nebyla v právních předpisech stanovena jiná, zvláštní promlčecí doba. Tu můžeme dále dělit, a to na dobu kratší než obecnou promlčecí a na dobu delší než obecnou promlčecí. S prvním případem bylo možno se setkat například v souvislosti s promlčením práva na náhradu škody, kde je lhůta dvouletá (srovnání § 106 odst. 1), dva roky jsou zákonnou promlčecí dobou i pro vydání plnění z bezdůvodného obohacení (srovnání § 107 odst. 1). Dále pak u práv z přepravy, kde je promlčecí lhůta stanovena na pouhý jeden rok, avšak tato se nevztahuje na právo na náhradu škody u přepravy osob (srovnání § 108). Co se týče zvláštní promlčecí lhůty delší než obecné, zde můžeme konstatovat, že byla vždy desetiletá. Tato lhůta se váže na škodu způsobenou úmyslně, dále na jednání, které zákon definuje jako korupční, na úmyslné bezdůvodné obohacení a rovněž tak i právo odpovídající věcnému břemenu se promlčuje v desetileté lhůtě, nebylo-li po tuto dobu vykonáváno (srovnání § 106 odst. 2, § 106 odst. 3, § 107 odst. 2, § 109). Konečně i v § 110, který uzavírá v SOZ část normující o promlčecí době, se vyskytuje stejně dlouhá promlčecí lhůta. Ta je spojena s právem přiznaným rozhodnutím soudu nebo jiným orgánem a platí i pro jednotlivé splátky, na které je plnění rozloženo. V ustanovení § 110 je obsaženo tzv. přerušení promlčecí lhůty. O přerušení nebo též přetržení jde tehdy, kdy promlčecí doba po nějaký čas běžela, avšak poté díky nastalé skutečnosti běžet přestala, a počala běžet zcela nová promlčecí lhůta. Přerušení promlčecí lhůty připouští SOZ ve dvou případech, prvním z nich je situace, kdy je právo přiznáno rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu, které nabylo právní moci. V takové situaci počíná běžet nová desetiletá promlčecí lhůta ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno. V druhém případě mluvíme o přerušení promlčecí lhůty v souvislosti s písemným uznáním práva dlužníkem co do důvodu a výše. I zde začíná běžet desetiletá promlčecí lhůta ode dne, kdy došlo k uznání dluhu, to ale jen tehdy, kdy nebyla v uznání uvedena doba, do které má být povinným právo splněno. Pak by totiž desetiletá lhůta počala běžet až poté, co uplynula lhůta určená k plnění. Je třeba ještě zmínit, že uznat lze i dluh promlčený, a to bez ohledu na to zda dlužník o promlčení věděl či nikoliv. K tomuto závěru dospějeme argumentem z opaku v konfrontaci s § 558⁴⁴, ale vyjádřila se obdobně i právní praxe. Například rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze

⁴⁴ Zákon č. 60/1964 Sb., občanský zákoník § 558: „Uzná-li někdo písemně, že zaplatí svůj dluh určený co do důvodu a výše, má se za to, že dluh v době uznání trval. U promlčeného dluhu má takové uznání tento právní následek jen věděl-li ten, kdo dluh uznal, o jeho promlčení.“

dne 01. července 2008, kde soud interpretuje zmíněný § 558 tak, že při splnění podmínek, které jsou zde vytyčeny, dochází nejen ke vzniku vyvratitelné právní domněnky trvání dluhu, ale zároveň i k přetržení promlčecí doby. Při výkladu tohoto ustanovení je zároveň třeba si uvědomit, že obsažené uznání dluhu není totožné s uznáním práva dle § 110 odst. 1, neboť s oběma jsou spojeny jiné právní důsledky. „*Zatímco uznání promlčeného práva z hlediska účinků spojovaných s § 110 odst. 1 o.z. není vázáno na vědomost dlužníka o tom, že uznal právo promlčené [...], úprava obsažená v § 558 o.z. pro vznik domněnky trvání dluhu vyžaduje, aby ten, kdo uznal promlčený dluh, o promlčení věděl. Pokud dlužník o promlčení nevěděl, uznání dluhu právní následek v podobě této domněnky nemá (i tak však dojde k založení běhu nové promlčecí doby podle § 110 odst. 1 o.z.).*“⁴⁵

Z ustanovení o promlčecí době je patrné několik skutečností. V první řadě, že promlčecí doba je stanovená v určité délce, která nám samozřejmě zároveň udává, kdy taková doba končí. Neméně důležitým faktem je i to, kdy ona promlčecí doba počíná běžet. V již zmiňovaném § 101 SOZ je obecně uvedeno, že promlčecí doba „*běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé.*“ Ovšem text zákona, jak bylo výše u některých zmíněných práv uvedeno, dále stanoví počátek promlčecí doby pro některá práva zvlášť. Jako den, kdy může být právo uplatněno poprvé, se všeobecně považuje den, kdy právo mohlo být poprvé uplatněno u soudu, tedy kdy mohla být poprvé podána žaloba o přiznání práva. Pro tento stav se často užívá latinského výrazu *actio nata* – *zrozená žaloba*. Neplatí ovšem výlučně, že by se právo muselo uplatňovat u soudu nutně žalobou. V případě splatnosti pohledávek se za rozhodný den považuje den následující po splatnosti pohledávek. V situacích, kdy plnění znamená povinnost zdržení se nebo strpění něčeho, je rozhodným den, kdy je povinným tento závazek porušen. Existují však i práva, kde začíná promlčecí lhůta běžet zároveň se vznikem těchto práv, příkladem budiž právo odpovídající věcnému břemenu.⁴⁶ Jednotlivé promlčecí doby mají většinou ve starém občanském zákoníku povahu objektivní, čili nejsou závislé na dlužníkově vůli (na subjektivní stránce) a jejich počátek se odvozuje od určité nastalé skutečnosti. SOZ ovšem zná a využívá i lhůty

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 01. července 2008, spisová značka 28 Cdo 84/2008, [online] dostupné

na: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/6C5F1FD7E23F514DC1257A4E006A440A?openDocument&Highlight=0, [cit. dne 28. ledna 2014].

⁴⁶ KNAPP, V. – KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J., a kol.: *Občanské právo hmotné 1*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 257; srov. FIALA, Josef – KINDL, Milan, et. al.: *Občanské právo hmotné 2*. Vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 97-98.

subjektivní, které počínají běžet od okamžiku, kdy se dlužník o konkrétních skutečnostech dozvěděl. Oba druhy promlčecí doby jsou v SOZ kombinovány, přičemž objektivní je delší než subjektivní, jejíž běh nemůže být skončen dříve než běh doby objektivní. Subjektivní promlčecí doba se tak může realizovat současně s promlčecí dobou objektivní a může být ukončena nejpozději s ní. V praxi mohla nastat situace, kdy by promlčecí doba subjektivní měla započít až po uplynutí objektivní, v takovém případě by ale subjektivní promlčecí doba vůbec běžet nezačala, jelikož právo by bylo promlčené v promlčecí době objektivní. Z logiky celé věci pak vyplývá, že není vyloučeno, aby se právo promlčelo skrze subjektivní promlčecí lhůtu dříve, než se toto právo promlčí v době objektivní.⁴⁷ Uběhne-li byť jen jedna z obou promlčecích lhůt, právo se promlčuje a k druhé promlčecí lhůtě se nepřihlíží. Nahlédnutím do starého občanského zákoníku nalezneme oba druhy promlčecí doby u práva na náhradu škody, v § 106 odst. 1 je uvedena subjektivní lhůta promlčení dva roky. Objektivní promlčecí lhůta je uvedena v následujícím odstavci stejného paragrafu a je tříletá, respektive desetiletá. V podstatě zcela stejně pak hovoří i ustanovení týkající se práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení, které najdeme v § 107 odst. 1 a odst. 2. Pouze subjektivní promlčecí lhůtu nalezneme u škody na zdraví. Ze samé podstaty takové škody se jeví úprava pouze subjektivní promlčecí doby jako nutnost, neboť absencí objektivní promlčecí doby se chrání poškozená strana. Škoda (respektive vzniklý následek) způsobená na zdraví se totiž může projevit po delší době nebo se může postupně zhoršovat. Existence objektivní promlčecí lhůty by pak mohla znamenat nemožnost poškozeného uplatňovat svá práva, protože by mohly nastat situace, kdy tato lhůta skončí dřív, než následek nastane nebo se projeví.

Běh promlčecí doby je ve starém občanském zákoníku upraven v § 111-114, jsou to zároveň poslední ustanovení, která se promlčení v bývalé úpravě věnují. Úvodní paragraf této části normuje o vlivu dlužníka či věřitele na běh promlčecí lhůty, doslova je zde uvedeno, že „[z]měna v osobě věřitele nebo dlužníka nemá na běh promlčecí doby vliv.“ Ve své podstatě jde o zhmotnění jednoho ze základních majetkoprávních principů, který praví, že právní nástupce přebírá veškerá práva a povinnosti od svého předchůdce ve stavu, v jakém se

⁴⁷ KNAPP, V. – KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J., a kol.: *Občanské právo hmotné 1*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 256-257.

nacházely.⁴⁸ V praxi to znamená, že kdyby do pozice věřitele či dlužníka nastoupila v průběhu právního vztahu jiná osoba, převezme práva a povinnosti z tohoto vztahu plynoucí ve stavu, v jakém je původní věřitel či dlužník opustil. V souvislosti s promlčením se to projevuje u námitky promlčení, která svědčí jakémukoliv dlužníku z konkrétního právního vztahu, stejně tak ji dlužník může uplatnit proti každému novému věřiteli v předmětném právním vztahu. „*Je nerozhodné, z jakého důvodu ke změně v osobě věřitele nebo dlužníka dochází, tj. jde-li o zákonný přechod či o smluvní převod práv či povinností. Proto tam kde dochází ke změně v osobě subjektu práva či povinnosti [...], započítává se právnímu nástupci vždy ta část promlčecí doby, která uplynula již jeho právnímu předchůdci či více právním předchůdcům.*“⁴⁹

SOZ rozeznává dva právní instituty, a to stavení promlčecí lhůty a přerušení promlčecí lhůty. O druhém institutu jsme již pojednali, nyní se tedy budeme věnovat stavení promlčecí lhůty. Stavení promlčecí lhůty znamená, že v průběhu promlčecí doby se vyskytla zákonná překážka, která zapříčiňuje, že tato přestává plynout, ačkoliv předpoklady pro její běh tu jsou. Promlčecí lhůta tedy po dobu existence takové překážky neběží, avšak po jejím odpadnutí plynutí opět pokračuje nebo začíná běžet. Z této definice je na první pohled patrný rozdíl mezi přerušením a stavením promlčecí lhůty. Zatímco u přerušení počíná běžet promlčecí lhůta zcela nová, u stavení po odpadnutí překážky pokračuje běh téže promlčecí lhůty dál. Stavení promlčecí doby má tři možné projevy. První z nich je stav, kdy promlčecí doba do odpadnutí překážky nezačne běžet (v tomto případě hovoříme též o nepravém stavení promlčecí doby). Tuto variantu reprezentuje v SOZ § 113 zabývající se právy osob, které musejí mít zákonného zástupce nebo právy proti takovým osobám. Promlčení zde nezačne běžet, dokud jim zástupce není ustanoven. Druhý projev stavení může nastat během promlčecí doby tak, že tato po uplynutí zákonné doby nebo během řízení neskončí. Takový projev stavení promlčecí lhůty je dle mého názoru jedním z nejvýznamnějších a nejčastějších. Je upraven § 112, který zakládá dvě podmínky pro stavení, první z nich je povinnost věřitele uplatnit své právo v promlčecí době u soudu (nebo

⁴⁸ KNAPPOVÁ, M. – TÉGL, P. – ELIÁŠ, K.: Hlava XIII. Promlčení. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, I. Svazek §1-487*. Praha: Linde, 2008, str. 441.

⁴⁹ ŠVESTKA, J. – ELIÁŠ, K.: Hlava osmá. Promlčení. In: ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M., a kol.: *Občanský zákoník I., II., 2. Vydání*, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 621.

jiného orgánu) a druhá pak v řízení řádně pokračovat. Je-li takto právo věřitelem uplatněno, promlčecí lhůta po dobu řízení neběží. Důležité je, že žalobce (věřitel) musí v řízení řádně pokračovat. Tím se myslí projevy (procesní úkony) účastníka, které nebrání řádnému průběhu řízení, a to tak může skončit rozhodnutím ve věci samé (popř. soudním smírem, který má účinky pravomocného rozsudku).⁵⁰ Po skončení řízení připadají v úvahu dvě varianty. Buď je soudem (nebo jiným orgánem) právo věřiteli přiznáno a v takovém případě dochází k přerušení promlčení (a začne tedy běžet nová, desetiletá promlčecí lhůta), nebo právo rozhodnutím přiznáno není. I v tomto případě je další běh promlčení právně bezvýznamný, jelikož v dalším uplatnění práva brání překážka věci pravomocně rozsouzené. Podobné stavení promlčení reguluje i § 113 ve své druhé větě a týká se práv osob, které musí mít zákonného zástupce, anebo práv proti nim. V situaci, kdy zde již promlčecí lhůta běží, nemůže skončit dříve než rok poté, co jim byl zákonný zástupce ustanoven, nebo kdy překážka odpadla jinak.⁵¹ Poslední projev stavení promlčení spočívá v sečtení lhůty, která uběhla před nastolením překážky a po jejím odstranění. Lhůta, která uběhla po dobu existence překážky, se do promlčecí lhůty nezapočítává (v tomto případě mluvíme o pravém stavení promlčecí lhůty). Tato možnost je upravena § 114 SOZ.

4.5. Promlčení a jeho podoba dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

V předchozí podkapitole jsme se zabývali promlčením v podobě, jakou nastolil starý občanský zákoník. Nyní se budeme tímto institutem zabývat z pohledu současné právní úpravy, dle zákona č. 89/2012 Sb. V předchozích částech práce bylo nastíněno, jak dlouhá cesta vedla k vytvoření nových ustanovení o promlčení v OZ, co bylo na jejím počátku, jak se směr této cesty v průběhu měnil, čím byla ovlivněna a nyní se tedy zaměříme na její cíl. K jakým konkrétním změnám došlo, proč k nim došlo a jak se tyto změny projeví v praxi? To jsou hlavní otázky, na které se budu snažit zodpovědět a zároveň část této snahy věnovat i kritickému zhodnocení účinné úpravy.

⁵⁰ KNAPPOVÁ, M. – TÉGL, P. – ELIÁŠ, K.: Hlava XIII. Promlčení. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, I. Svazek §1-487*. Praha: Linde, 2008, str. 444.

⁵¹ KNAPP, V. – KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J., a kol.: *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 260.

V souvislosti s úpravou promlčení v OZ vznikl mezi jeho zastánci a kritiky terminologický spor o to, co se vlastně promlčuje, co je předmětem promlčení. Prof. Tichý tvrdí, že z hlediska mezinárodního vývoje v oblasti promlčení by bylo vhodné, nahradit pojem *právo* pojmem *nárok*⁵². Zdá se být zbytečné konstatovat, že tyto pojmy nemají totožný význam a nelze je v odborném právnickém jazyce zaměňovat, nejspíše jsem se ale setkal s tím, že se tak dělo. Lze říci, že nárok je jakousi formou práva, o nároku mluvíme tehdy, stává-li se právo žalovatelným. Jinak řečeno – nárok je možnost uplatnit své subjektivní právo. Prof. Tichý k tomu uvádí, že „[j]de tedy o takový stav práva či oprávnění, který umožňuje požadovat od zavázané osoby určité jednání, ať už ve formě konání či zdržení se konání. Proto by měl český zákonodárce namísto slova „právo“ [...] používat slova „nárok“. Je zřejmé, že v tomto ohledu převzal stávající platnou úpravu, aniž respektoval mezinárodní vývoj.“⁵³ „Otec“ občanského zákoníku, prof. Eliáš, tomuto názoru oponoval s tím, že mezinárodní shoda na tom, jak označovat předmět promlčení neexistuje a že právní úpravy různých evropských států nejsou v tomto zdaleka jednotné. Zdejší právní kultura je zvyklá používat v souvislosti s promlčením pojmu „právo“, a proto je tak činěno i v OZ.⁵⁴ Argumentace prof. Tichého mi přijde logická, rovněž se domnívám, že použití pojmu „nárok“ by v tomto případě bylo vhodnější a koneckonců by to i lépe naplňovalo zásadu větší srozumitelnosti OZ, kterou jeho stvořitelé proklamovali. I v případě, že bych se s důvody pro zachování pojmu *právo* smířil, vyvstává mi otázka, proč tvůrci OZ v tomto případě zvolili jiný přístup, než v podobných případech současného OZ, kde k terminologickým změnám sáhli.

4.5.1. Všeobecná ustanovení

Zastavme se nyní u úvodního ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., které normuje o promlčení, u § 609 OZ. „*Nebylo-li právo vykonáno v promlčecí lhůtě, promlčí se a dlužník není povinen plnit. Plnil-li však dlužník po uplynutí promlčecí lhůty, nemůže požadovat vrácení toho, co plnil.*“ Již bylo řečeno, že stará právní úprava zakládala na principu, že pokud je právo promlčeno a dlužník vznesl námitku promlčení, soud toto právo nepřizná. Současný občanský zákoník od tohoto

⁵² TICHÝ, L.: Promlčení. *Bulletin advokacie*, roč. 2011, č. 1-2, str. 43, [online databáze beck-online].

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ ELIÁŠ, K.: Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, str. 49, [online databáze beck-online].

principu neupouští, ale dále ho rozšiřuje a zpřesňuje, přičemž staví do popředí dvě základní pravidla. Za první: v případě promlčení práva není dlužník povinen plnit. Za druhé: plnil-li dlužník promlčené právo, nemůže toto plnění požadovat zpět, přičemž v případě věřitele, kterému bylo takto plněno, se nejedná o bezdůvodné obohacení. Zde je třeba odkázat na občanský zákoník § 2997, který v podstatě podporuje znění § 609 o nemožnosti požadovat plnění zpět, ve svém druhém odstavci ale poskytuje ochranu tomu, kdo byl k plnění přiveden lstí, zneužitím závislosti, donucen hrozbou nebo plnil jako nesvéprávný. V těchto případech lze požadovat vrácení plnění, respektive vrácení bezdůvodného obohacení.⁵⁵ Toto pravidlo nebylo v předešlé právní úpravě explicitně vyjádřeno, ovšem výklad i právní praxe nedávaly jinou možnost úvahy. Jak je uvedeno v důvodové zprávě, v případě tohoto přístupu se nechali tvůrci občanského zákoníku inspirovat mimo jiné především německým občanským zákoníkem a všeobecným referenčním rámcem.⁵⁶

Dále v pododdílu *Všeobecná ustanovení* navazuje § 610, který ve svém prvním odstavci přejímá částečně obsah § 100 odst. 1, SOZ. Zůstává zachováno pravidlo, že soud⁵⁷ promlčení akceptuje, jen když dlužník vznese námitku promlčení práva. Nová soukromoprávní úprava opouští obecný zákaz vzdát se dohodou svých práv dříve, než vznikla. Zákaz vzdání se svého práva předem je nyní možné v konkrétních, zákonem stanovených případech a takovým je dle OZ i právo uplatnit námitku promlčení, jak je uvedeno v druhém odstavci § 610. Dopad má toto ustanovení na dlužníka, stejně jako v případě staré úpravy, v tom smyslu, že ten se může vzdát práva vznést námitku promlčení až po uplynutí promlčecí lhůty.⁵⁸ Obsah druhého odstavce § 610 je takřka totožný s § 107 odst. 3 SOZ. Mají-li strany sporu vzájemnou restituční povinnost na základě neplatné smlouvy nebo zrušeného závazku, přihlédne soud k námitce promlčení jedné ze stran jen v případě, kdy tato námitka svědčí i druhé straně (jedná se o jednu ze

⁵⁵ BEZOUŠKA, P.: Promlčení a prekluze, aneb čas je prevít. In: BEZOUŠKA, P. – PIECHOWIZCOVÁ, L.: *Nový občanský zákoník 2014. Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013., str. 98., srov. LAVICKÝ, P. – POLIŠENSKÁ, P.: *Judikatura k rekodifikaci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 11.

⁵⁶ ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 266, [online databáze beck-online].

⁵⁷ § 610 hovoří pouze o soudu, je ale třeba nahlédnout do společných, přechodných a závěrečných ustanovení OZ, kde je v § 3017 uvedeno: „*Ustanovení tohoto zákona, která se týkají uplatnění práva u soudu nebo soudního řízení či soudního rozhodnutí, se obdobně použijí i pro uplatnění práva před rozhodcem, pro rozhodčí řízení nebo pro rozhodčí nález.*“

⁵⁸ DVOŘÁK, J. – ŠVESTKA, J. – ZUKLÍNOVÁ, M., a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 1, díl první, obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 408.

dvou výjimek z výše zmíněného pravidla § 610 odst. 1, druhou výjimkou je pak § 617, který umožňuje promlčené právo uplatnit při obraně nebo při započtení). V druhé větě tohoto odstavce pak nalezneme doplnění, které udává, že výše zmíněné platí i pro plnění na základě zdánlivého právního jednání. Tento pojem byl dříve záležitostí spíše právní teorie, s účinností OZ se stal součástí pozitivního práva, což muselo být v § 610 odst. 2 reflektováno.⁵⁹

Nyní se zaměříme na předmět promlčení. V souladu se starou občanskoprávní úpravou se dle § 611 OZ promlčují všechna majetková práva (srov. SOZ § 100 odst. 2, první věta), přičemž zákon z tohoto pravidla stanovuje výjimky, a tak se dle § 613 nepromlčuje právo na výživné, promlčují se pouze práva na jednotlivá opětuující se plnění⁶⁰, dle § 614 nepromlčuje právo vlastnické (stejně jako v SOZ)⁶¹. V souvislosti s nepromlčitelností vlastnického práva souvisí i skutečnost, že do textu OZ nebyla recipována úprava SOZ o promlčení práva oprávněného dědice na vydání dědictví (srov. SOZ § 105), kterou bylo možno považovat za výjimku z pravidla nepromlčitelnosti vlastnictví. Toto ustanovení bylo kritizováno soustavně ještě v dobách účinnosti SOZ, který vycházel z konstrukce, že po smrti zůstavitele nabývá pozůstalosti dědic, čímž se stává vlastníkem, přesto se jeho vlastnické právo ve tříleté lhůtě promlčuje. Současná občanskoprávní úprava toto kontradiktorní ustanovení opustila a postavila tak dědice definitivně na roveň vlastníku. Dále jsou nepromlčitelná majetková práva v současné právní úpravě rozšířena nově o právo domáhat se rozdělení společné věci, právo na zřízení nezbytné cesty a právo na vykoupení reálného břemene. Jak je možné dočíst se v důvodové zprávě, jde spíše o explicitní vyjádření již existujícího, právní praxí zavedeného stavu.⁶² „*Pro tato majetková práva je specifické, že actio nata est vznikem určitého stavu (ztrátou přístupu k veřejné cestě, vznikem reálného břemene nebo vznikem spoluvlastnictví), ale přesto nelze dovozovat, že by se mohla promlčet. Výjimky obdobného druhu zná např. právo*

⁵⁹ LAVICKÝ, P. – POLIŠENSKÁ, P.: *Judikatura k rekodifikaci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 11-12.

⁶⁰ Zde se občanský zákoník inspiruje zákonem č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, konkrétně § 98 v odst. 1 větou první „*právo na výživné se nepromlčuje*“ a v odst. 2 větou první, která praví, že promlčení podléhají jednotlivá opětuující se plnění.

⁶¹ Nepromlčitelnost vlastnického práva vychází z Listiny základních práv a svobod, kde je v čl. 1 mimo jiné uvedeno, že základní práva a svobody jsou nepromlčitelné. Čl. 11 pak za takové právo považuje i právo vlastnické.

⁶² ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 269.

*rakouské (§ 1481 ABGB) nebo španělské (čl. 1965 Código Civil).*⁶³ Právě nové rozšíření může působit jako zavádějící. Jsou jen zde vyjmenovaná práva nepromlčitelná, anebo se jedná pouze o demonstrativní výčet? Z pohledu právní teorie i praxe se nabízí jako správná druhá možnost, tedy že jde o částečné vymezení. Již v předchozí podkapitole jsme uvedli některé případy nepromlčitelnosti majetkových práv, konkrétně právo na zúžení společného jmění manželů nebo právo na vypořádání neoprávněné stavby. Interpretovat tedy toto ustanovení způsobem, že jiná než zde vyjmenovaná práva promlčení podléhají, by bylo nesprávné. Osobně se domnívám, že nebylo nutné výslovně v § 614 uvádět tři výše zmíněná práva. Svůj názor na úpravu obsaženou v § 614 OZ vyslovil prof. Tichý v již citovaném článku, kdy ji považuje za zcela novou i s ohledem na soudobou kodifikaci národní i mezinárodní. „*Navrhovaná úprava je nesprávná již proto, že v těchto případech sotva lze dovést, že jde o práva majetková.* [...]“⁶⁴ Jde o zajímavý střet názorů mezi prof. Eliášem (viz. citace výše) a prof. Tichým o samou podstatu těchto práv, jestli se dají považovat za práva majetková nebo nikoliv. Není cílem této práce pouštět se do úvah, co je a co není majetkové právo, lze pouze konstatovat, že OZ tato práva jako majetková upravuje, a to v části regulující absolutní majetková práva. S přihlédnutím k zařazení těchto práv v OZ, kdy právo domáhat se rozdělení společné věci a právo na zřízení nezbytné cesty je regulováno v rámci dílů vlastnictví, respektive spoluvlastnictví, bychom mohli souhlasit s tvrzením prof. Tichého: „[...] *I kdyby bylo možné tvrdit, že tato práva mají majetkový aspekt, pak velmi pravděpodobně budou mít základ v právu vlastnickém a již z toho důvodu je vyloučení jejich promlčení protimluv.*“⁶⁵ Nutno dodat, že prof. Tichý se takto vyjadřuje i o právu na vykoupení reálného břemene, které je, nahlíženo čistě systematicky, zařazeno v OZ v dílu normujícím o věcných právech k cizím věcem.

V § 612, který obsahuje nepromlčitelnost osobních práv nemajetkové povahy, dochází nově k uzákonění stavu, který zde existoval již dříve a byl výsledkem interpretace § 100 odst. 2 SOZ. Toto ustanovení výslovně mluví pouze o promlčení práva na odčinění újmy způsobené na osobnostních právech. Je to

⁶³ ELIÁŠ, K.: Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, str. 49-50, [online databáze beck-online].

⁶⁴ TICHÝ, L.: Promlčení. *Bulletin advokacie*, roč. 2011, č. 1-2, str. 44, [online databáze beck-online].

⁶⁵ *Ibidem*.

logický důsledek snahy chránit toho, kdo způsobil takovou újmu, před možností poškozeného domáhat se odčinění po nepřiměřeně dlouhou dobu.

Dále k promlčení zástavního práva. Již víme, že ve staré občanskoprávní úpravě nebylo tomuto druhu promlčení věnováno příliš prostoru. Jednalo se vlastně o pouhou jednu větu na konci druhého odstavce stého paragrafu. V občanském zákoníku došlo k nápravě (ovšem jak uvedeme níže, problematika promlčení zástavního práva se zdá býti neuzavřena), tomuto institutu je věnován § 615, v jeho třetím odstavci je regulováno promlčení zadržovacího práva. Stále platí hlavní zásada, že zástavní právo se nepromlčí dříve než zajištěná pohledávka. Novinkou je věta druhá prvního odstavce, dle kterého se zástavní věřitel může uspokojit ze zástavy i v případě, kdy došlo k promlčení pohledávky. Stejně tak je nová úprava nepromlčitelnosti zástavního práva tehdy, kdy má zástavní věřitel movitou zástavu u sebe, nebo dokud ji má v držení třetí osoba. Ustanovení upravující promlčení zástavního práva byla mnohokrát revidována a konzultována odbornou veřejností, až se dospělo k „*barokizujícímu výsledku*“, který pozbývá na zřetelnosti, což je dle prof. Eliáše důvod pro brzké přeformulování této úpravy.⁶⁶ V citovaném článku z roku 2011 prof. Eliáš vychází sice z Návrhu občanského zákoníku, nicméně úprava zástavního práva v Návrhu se neliší od definitivně platného a účinného zákonného textu. Je proto zajímavé, že i přes vyčtenou potřebu přepracovat znění těchto paragrafů k tomuto kroku nakonec nedošlo, byť dostatek času na to bezesporu byl. Ustanovení regulující promlčení zástavního práva se tak stala adeptem na novelizaci ještě dříve, než občanský zákoník vešel v platnost.

§ 616 je také výsledkem zpřesnění úpravy promlčení a upravuje zajišťovací převod práva v situaci, kdy se promlčí zajišťovaná pohledávka. Následující § 617 upravuje postavení věřitele promlčené pohledávky, kterému i přes stav promlčení dává možnost bránit se proti právu uplatněnému druhou stranou nebo započtení protipohledávce druhé strany. Poslední paragraf v pododdílu Všeobecná ustanovení upravuje promlčení práva zapsaného ve veřejném seznamu nebo v rejstříku zástav. Zde je velkým přínosem možnost výmazu promlčeného práva z těchto evidencí osobou, která má na výmazu právní zájem.

⁶⁶ ELIÁŠ, K.: Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, str. 50, [online databáze beck-online].

Nyní se budeme zabývat ustanoveními, které jsou v občanském zákoníku uvedeny v části Počátek promlčecí lhůty, tato je oproti předchozí právní úpravě obsáhlejší. V § 619 odst. 1 zůstává zachováno pravidlo o počátku promlčecí lhůty – ta i nadále počíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé, jednali se o právo vymahatelné u orgánu veřejné moci. Právě pojem orgán veřejné moci byl trnem v oku některých kritiků, kteří interpretovali toto ustanovení tak, že se týká pouze těchto orgánů a nevztahuje se na arbitrážní nároky. Na tento argument nalezneme odpověď ve společných ustanoveních občanského zákoníku, v již odkazovaném § 3017, kde je explicitně uvedeno, že ustanovení týkající se uplatnění práva u soudu se obdobně použijí i pro uplatnění práva před rozhodcem, pro rozhodčí řízení nebo pro rozhodčí nález. Významnou změnou je způsob, kterým se posuzuje počátek promlčecí lhůty. Bylo zmíněno, že ve staré úpravě měla promlčecí lhůta převážně povahu objektivní, zatímco současná právní úprava stanovuje primárně počátek promlčecí lhůty subjektivně.⁶⁷ Rozdíl mezi těmito dvěma typy lhůt jsme si již objasnili, stejně tak princip jejich společného běhu a ukončení, budiž tedy jen připomenuto, že zde významnou roli hraje zásada *vigilantibus leges sunt scriptae* – práva patří bdělým. Příkladem může být situace, kdy se dozvíme o vzniku škody a o tom, kdo za ni odpovídá. Od této chvíle můžeme uplatnit právo na náhradu škody. Pokud se ovšem z vlastní nedbalosti nestaráme o svá práva (mohli jsme zjistit, že škoda vznikla a kdo za ni odpovídá, avšak neučinili jsme tak) nastupuje lhůta s počátkem určeným objektivně.⁶⁸ Subjektivní počátek promlčecí lhůty je výslovně stanoven v § 619 odst. 2 a zároveň je v závěru tohoto paragrafu skrze určení počátku běhu objektivní promlčecí lhůty vyloučena právě ochrana osob, které se o svá práva nedbají. Jak někteří autoři v souvislosti s objektivně určeným počátkem promlčecí lhůty uvádějí, při její aplikaci by mohlo docházet k nejasnostem, kdy vlastně tato promlčecí lhůta počíná běžet. Dodávají, že toto je právě moment, kdy do hry vstupuje soudní praxe a judikatura soudů, která se s těmito otázkami bude muset

⁶⁷ Prof. Tichý se zasazuje o terminologickou změnu, kdy upřednostňuje používání termínu subjektivní systém, nejde totiž dle jeho slov o subjektivní lhůtu, *ale právě jen o subjektivně stanovený počátek této lhůty*, označovaný jako subjektivní systém. Více viz. TICHÝ, L.: K subjektivnímu počátku promlčecí doby. *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 19, str. 703, [online databáze beck-online].

⁶⁸ Hurdík, J., et al.: *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 192; srov. DVOŘÁK, J. – ŠVESTKA, J. – ZUKLÍNOVÁ, M., a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 1, díl první, obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 408.

vypořádat⁶⁹. Lze tedy shrnout, že počátek běhu promlčecí doby je v současném OZ stanoven alternativně. V tomto případě se tvůrci OZ inspirovali německým občanským zákoníkem (BGB).⁷⁰ V následujících ustanoveních, § 620 – 628, je upraven počátek běhu promlčecí lhůty vztahující se na konkrétní práva či situace. V odstavcích § 620 jsou upraveny podmínky (shodné se starým občanským zákoníkem), které musí být splněny, aby mohl započít běh promlčecí lhůty u práva na náhradu škody, respektive u práva na náhradu škody způsobené vadou výrobku. V prvním odstavci jsou těmito okolnostmi vědomost o škodě a o osobě povinné k její náhradě. Totéž platí analogicky i pro odčinění újmy. V druhém odstavci jsou okolnostmi rovněž vědomost o škodě, dále pak vědomost o vadě a totožnosti výrobce. Následující ustanovení normuje o počátku promlčecí lhůty u práva na vydání bezdůvodného obohacení. Můžeme konstatovat, že se vychází ze staré občanskoprávní úpravy a je tedy podmínkou vědomost, že k bezdůvodnému obohacení došlo a o osobě povinné k jeho vydání. Jestliže se předchozí ustanovení inspirovaly SOZ, obsah § 622 je v tuzemském právním řádu další novinkou. Promlčecí lhůta v případě újmy na zdraví plně nesvéprávného nezletilého počne běžet nejdříve ve chvíli, kdy nezletilý nabude plné svéprávnosti (přestože právo na náhradu újmy na zdraví vzniklo dříve). Pakliže se tak nestane, promlčecí lhůta nebude běžet, dokud mu jako zletilému nebude jmenován opatrovník. Tato úprava je tak svým charakterem výjimkou z obecně definovaného počátku promlčecí lhůty. Následující § 623 opět vychází ze starého občanského zákoníku (a společně s ním i z obchodního zákoníku) a jeho cílem je určit počátek promlčecí lhůty u dluhu rozloženého na jednotlivá plnění. Tato tedy počíná běžet u každého jednotlivého plnění ode dne jeho dospělosti. Porovnáme-li předchozí a současné právní normy regulující tuto oblast, zjistíme, že ta současná doznala zpřesnění. V souvislosti s plněním již nejsou spojeny pouze splátky, jelikož jednotlivá plnění se nemusí týkat pouze peněžitého dluhu. Z toho důvodu tvůrci sáhli po formulaci *dospělost plnění*, místo dříve používané terminologie *splátky, splatnost splátek*.⁷¹ I v případě práva na vydání peněžních prostředků uložených na účtu nebo představujících vklad se občanský zákoník snaží dosavadní úpravu promlčení tohoto práva oproti SOZ a obchodnímu zákoníku

⁶⁹ Hurdík, J., et al.: *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 192

⁷⁰ ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 272.

⁷¹ ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 273.

vycizelovat. Porovnáme-li tyto právní úpravy (§ 100 odst. 3 SOZ a § 396 obchodního zákoníku) zjistíme, že obě mají stejný záměr, používají ovšem odlišné výrazové prostředky. SOZ spojuje nepromlčitelnost vkladových práv s trváním vkladového vztahu, zatímco obchodní zákoník počátek promlčení stejných práv váže na zánik smlouvy. Avšak, jak je uvedeno v důvodové zprávě, ani jeden přístup není správný, a proto v občanském zákoníku počne promlčecí lhůta vkladových práv běžet po zániku smluvního závazku.⁷² Dále k obsahu § 625, kde nalezneme úpravu počátku promlčecí lhůty v případě práva na náhradu škody způsobené zničením nebo ztrátou dopravované věci. SOZ v tomto případě upravoval pouze promlčecí dobu, komplexněji byla problematika upravena v obchodním zákoníku, konkrétně v § 399, který byl také v podstatě recipován do současné právní úpravy. Délka promlčecí lhůty byla v SOZ stanovena jednoletá, stejně tak jako v zákoníku obchodním, zde ovšem vyjma vědomě způsobené škody. Ve srovnání s délkou promlčecí lhůty u práv na náhradu jiných škod jsou tak zasílatelé a dopravci ve výhodě. Rekodifikační pracovníci připomínají, že tento přístup je neblahým dědictvím socialistického zákonodárství a bylo tedy třeba ho eliminovat. A jak dále dodávají – jde také o přístup, který je neslučitelný s Listinou základních práva a svobod⁷³, kde je uvedeno, že ve všech případech, které splňují stanovené podmínky, musí zákonná omezení základních práv a svobod platit stejně.⁷⁴ § 626 upravuje počátek promlčecí lhůty u práva na pojistné. Úprava vychází ze zákona o pojistné smlouvě, který o promlčení normuje v § 8.⁷⁵ Následující ustanovení reguluje počátek promlčecí lhůty běžící věřiteli k uplatnění práva u pohledávky, kde se strany dohodly vyrovnat se na základě vyúčtování překládaného koncem určitého období. Toto ustanovení je výjimkou z obecně vymezeného počátku promlčecí lhůty. Zde totiž počne lhůta běžet až po konci období, kdy vyúčtování mělo být předloženo. Pododdíl všeobecných ustanovení uzavírá § 628, který vychází z § 102 SOZ. Promlčecí lhůta počne běžet ode dne, kdy právo bylo uplatněno u příslušné osoby, jedná-li se o právo, které takto musí být nejprve uplatněno.

⁷² ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 273.

⁷³ ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 274.

⁷⁴ Čl. 4 odst. 3, Listina základních práva a svobod.

⁷⁵ Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů.

Na závěr tohoto pododdílu se ještě zaměříme na otázku, která s problematikou počátku promlčecí lhůty v souvislosti s přechodem na současnou právní úpravu úzce souvisí. Jakým způsobem postupovat v případech, kdy promlčecí lhůta počala běžet ještě před účinností občanského zákoníku? Odpověď nalezneme v přechodném ustanovení § 3036, který nám sděluje, že tyto lhůty se řídí podle právních předpisů platných v době, kdy promlčecí lhůta počala běžet.

4.5.2. Délka promlčecí lhůty

Tato část občanského zákoníku navazuje na ustanovení o počátku promlčecí lhůty a úzce s ním souvisí. Zmínili jsme, že v souvislosti s promlčecí lhůtou došlo ke změně přístupu k jejímu započetí z objektivního systému na kombinaci subjektivního a objektivního počátku promlčecí lhůty. V prvním ustanovení pododdílu normujícím o délce promlčecí lhůty narážíme na další významnou změnu, kterou je sjednocení délky promlčecí lhůty. Do účinnosti současného občanského zákoníku nebyla jednotně upravena, což nepřispívalo ke konzistentnosti tuzemského soukromého práva, obchodní a starý občanský zákoník obsahovaly rozdílné délky promlčecí lhůty. OZ stanovuje obecnou promlčecí lhůtu tříletou, stejně jako tomu bylo v starém občanském zákoníku (srov. § 101 SOZ), její počátek se ovšem na rozdíl od předchozí úpravy určuje subjektivně. Řečeno jinak a zcela v souladu s tím, co již bylo zmíněno výše, promlčecí lhůta běží ode dne, kdy se oprávněný dozvěděl o rozhodných skutečnostech podstatných pro uplatnění jeho práva, nebo kdy se o nich dozvědět mohl a měl. Obecný charakter této lhůty spočívá v tom, že platí všude tam, kde zákon nestanoví jinou délku lhůty, anebo (a to je další velmi významná novinka současné úpravy) pokud si strany neujednají délku promlčecí lhůty odchylně od právní úpravy.⁷⁶ V souvislosti s délkou promlčecí lhůty jsme již v podkapitole věnované východiskům úpravy promlčení v OZ zmiňovali, že diskutovaná byla i možnost převzít z obchodního zákoníku čtyřletou obecnou promlčecí lhůtu. Tato možnost byla nakonec zavrhnuta a zvolena právě lhůta tříletá, která je i v mezinárodním prostředí považována za nejvhodnější.⁷⁷ K tříleté lhůtě se novelou účinnou od roku 2002 přiklonil i německý občanský zákoník (jeden

⁷⁶ DVORÁK, J. – ŠVESTKA, J. – ZUKLÍNOVÁ, M., a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 1, díl první, obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 408.

⁷⁷ ZIMMERMANN, R.: *Comparative Foundations of a European Law of Set-Off and Prescription*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. str. 96.

z inspiračních zdrojů naše současného OZ), přičemž v Německu tak došlo k radikálnímu snížení délky promlčecí lhůty z původních třiceti let.⁷⁸ V druhém odstavci § 629 se dozvídáme, že objektivní promlčecí lhůta je desetiletá. Nejedná se ovšem o typ lhůty, který tuzemský právní řád zná z ustanovení obchodního zákoníku, neboť tato lhůta „není vyloučena z aplikace pravidel o běhu promlčecí lhůty [...], tudíž se i na tuto desetiletou promlčecí lhůtu uplatní např. pravidlo o tom, že když věřitel a dlužník uzavřou dohodu o mimosoudním jednání, pak po dobu tohoto jednání lhůta neběží [...]. Její běh tak může být po určitou dobu zastaven.“⁷⁹

Následující § 630 přináší již avizovanou změnu, která je, co se týče úpravy promlčení, jednou z největších. SOZ byl, co se týče změny promlčecí lhůty konsensem, úpravou kogentní. Nebylo možné, aby si strany dohodou tuto lhůtu zkrátily nebo prodloužily⁸⁰. Výjimkou z tohoto pravidla byl v určitých případech obchodní zákoník, který umožňoval sjednat si délku promlčecí lhůty (srov. § 292 odst. 2). Současný občanský zákoník umožňuje sjednat kratší či delší subjektivní promlčecí lhůtu za určitých podmínek, čímž je výše zmíněná kogentnost oslabena. Na tomto přístupu nepadá v evropských soukromoprávních kodexech shoda, kogentní úpravu promlčení najdeme v úpravě rakouské, švýcarské nebo polské. Cestou větší dispozitivnosti se pak vydal německý občanský zákoník. Právě jím a Návrhem všeobecného referenčního rámce (DFCR) se tvůrci OZ inspirovali, když možnost stran ujednat si odlišnou subjektivní promlčecí lhůtu omezili věcným, časovým a osobním faktorem.⁸¹

Časové omezení spočívá v tom, že sjednaná promlčecí lhůta nesmí být kratší než jeden rok a delší než patnáct let. Spodní hranice je převzata z DFCR, horní hranice je pak stanovena dle nejdelší zákonné promlčecí lhůty, která se v ustanoveních o promlčení v OZ vyskytuje (podobný přístup má i německý BGB). Právě toto omezení by se dalo současné úpravě promlčení vytknout. Vezmeme-li v úvahu, že jednou z vůdčích zásad soukromého práva je autonomie vůle a OZ ji jako takovou proklamuje, nevidím důvod, proč takto omezovat

⁷⁸ HROMADKA, W. – RABAN, P.: Novela závazkového práva v Německu, *Právní rozhledy*, roč. 2002, č. 12, str. 597, [online databáze beck-online].

⁷⁹ BEZOUŠKA, P.: Promlčení a prekluze, aneb čas je prevít. In: BEZOUŠKA, P. – PIECHOWIZCOVÁ, L.: *Nový občanský zákoník 2014. Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013., str. 101.

⁸⁰ Právní teorie a praxe ovšem připustily, že je možné promlčecí lhůtu prodloužit.

⁸¹ ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 276.

možnost stran ujednat si délku promlčecí lhůty. V důvodové zprávě a ani v jiných dostupných zdrojích jsem nenarazil na žádný pádný argument pro toto omezení. Jedním z důvodů, proč úprava má tyto limity, by snad mohla být jejich existence i ve zmíněných zahraničních kodexech, ze kterých bylo čerpáno. Tento názor zastává i prof. Tichý v již citovaném článku, zde tvrdí, že „*není důvodu omezovat autonomii vůle právě v případě promlčení. Korektivem může být obecný princip dobré víry či případně dobrých mravů. To platí i ohledně omezení promlčecí lhůty dobou patnácti let, resp. jednoho roku jako minimální promlčecí lhůty.*“⁸² Text zákona říká, že kratší nebo delší promlčecí lhůtu si strany mohou ujednat, záleží tedy na jejich vzájemné dohodě. Vezmeme-li ovšem v úvahu dispozitivitu soukromého práva, která je vyjádřena v § 1 odst. 2 OZ, je zřejmě možné, aby promlčecí lhůtu, která věřiteli běží pro uplatnění své pohledávky, dlužník vlastním úkonem (např. písemným prohlášením) prodloužil. Jednalo by se o jednostranný úkon dlužníka, nikoliv o dohodu zúčastněných stran, avšak takový úkon by nebyl namířen proti věřiteli, jeho nárok by tímto krokem nebyl nikterak ohrožen (spíše naopak). Domnívám se, že by nebyly porušeny ani dobré mravy, veřejný pořádek a osobnostní práva, tedy všechny podmínky, se kterými zákon spojuje možnost odchýlit se od jeho znění (srov. § 1 odst. 2 OZ).

Osobní omezení nalezneme v druhém odstavci § 630 a spočívá v tom, že zákon neumožňuje sjednat rozdílnou promlčecí lhůtu v neprospěch slabší strany. Stane-li se tak, k takovému ujednání se nepřihlíží. I zde můžeme narazit na jistou nejasnost současné úpravy, a to právě v podobě pojmu *slabší strana*. Jde o výraz v OZ nový, o neurčitý právní pojem, byť OZ obsahuje řadu příkladů, ze kterých je patrné, co si pod tímto pojmem představit. I v důvodové zprávě se můžeme dočíst, že občanský zákoník klade na zásadu ochrany slabší strany zřetelný důraz, především pro její opoziční postoj k zásadě rovnosti stran, která hrála ve starém občanském zákoníku prim. „*Kdo je slabší stranou, vyplývá z povahy věci všude tam, kde mezi stranami existuje faktická nerovnováha co do skutečné možnosti uplatnit a obhajovat soukromé zájmy. Zpravidla tedy půjde o poměry mezi osobami, jež nejsou pro nedostatek věku nebo z jiného důvodu plně svéprávné,*
a osobami plně svéprávnými, mezi spotřebiteli a dodavateli, zaměstnanci

⁸² TICHÝ, L. Promlčení.: *Bulletin advokacie*, roč. 2011, č. 1-2, str. 45, [online databáze beck-online].

a zaměstnavateli, nájemci bytů a pronajímateli apod.“⁸³ Díl V normující o podnikatelích v § 433 odst. 2 vyjadřuje právní domněnku, podle které je slabší stranou vždy osoba, která ve vztahu k podnikateli v hospodářském styku vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním. Jelikož jde o domněnku vyvratitelnou, může i ten, komu tato domněnka nesvědčí, prokázat, že je v pozici slabší strany. V reálném životě se do pozice slabší strany může dostat v podstatě kdokoliv, i to je bezesporu důvod, proč občanský zákoník jasně nedefinuje pojem slabší strana. Bude především záležet na tom, jak zásadu ochrany slabší strany pochopí a vyloží soudní praxe.

Po obecných ustanoveních o délce promlčecí lhůty následují ustanovení zvláštní (srov. § 631 - § 634), které poměrně zevrubně upravují délku promlčecí lhůty u konkrétních práv. Zvláštní úpravu mají práva, která vyžadují zapsání do veřejných seznamů. § 631 pro ně stanoví promlčecí lhůtu deset let. Následující ustanovení § 632 pak normuje o desetileté promlčecí lhůtě u práv zapsaných do veřejných seznamů, které jsou vykonávány nepřetržitě nebo opakovaně. V případě práv, která jsou vykonávána zřídka, je podmínkou promlčení nevyužití možnosti oprávněného v průběhu deseti let své právo alespoň třikrát vykonat. V případě, že tuto možnost oprávněný neměl, prodlužuje se promlčecí lhůta, dokud žádná ze tří příležitostí nebude využita. Znění § 633 je k předchozímu ustanovení v poměru speciality a upravuje stav, kdy oprávněný chce vykonávat svá práva z věcného břemene, ale osoba povinná ve výkonu brání. Oprávněný z této služebnosti se pak svého práva může domáhat v tříleté subjektivní lhůtě. Druhý odstavec se pak vztahuje k situacím, kdy osoba zavázaná plnění nebrání, ale oprávněný své právo na plnění nevykonává.⁸⁴ § 634, který vychází z § 292 odst. 2 obchodního zákoníku, stanoví jednoletou promlčecí lhůtu u práva žádat určení obsahu smlouvy budoucí. Délka promlčecí lhůty v případě životního pojištění a pojištění odpovědnosti (srov. § 635) vychází z již zmiňovaného § 8 zákona o pojistné smlouvě, kde byl počátek promlčecí lhůty a jeho délka upraveny společně.⁸⁵ Výraznou změnou prošla ustanovení týkající se promlčení práva na náhradu škody nebo jiné újmy, a to především v délce jednotlivých promlčecích lhůt, které byly

⁸³ ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 276.

⁸⁴ ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 278.

⁸⁵ Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů.

prodlouženy. Nezměněn zůstává fakt, že se v tomto případě stále uplatňuje subjektivní (dle § 629 odst. 1 tříletá) i objektivní promlčecí lhůta.⁸⁶

V § 636 nalezneme desetiletou objektivní promlčecí lhůtu vztahující se k právu na náhradu škody nebo jiné újmy. Jde v podstatě o převzetí znění § 106 odst. 2 s rozdílnou délkou promlčecí lhůty. V případě, že škoda byla způsobena úmyslně (a to i v případě úplatkářství), řídíme se podle druhého odstavce téhož ustanovení, kde je objektivní promlčecí lhůta v délce patnácti let. V tomto případě jde o převzetí § 106 odst. 3 a i zde, jak vidno, došlo k výraznému prodloužení promlčecí lhůty, zřejmě z důvodů větší ochrany práv poškozeného. V posledním třetím odstavci je pak upravena nemožnost aplikovat promlčecí lhůty prvních dvou odstavců na práva vzniklá z újmy na svobodě, životě nebo zdraví. V takovém případě se použije tříletá subjektivní promlčecí lhůta (z podstaty těchto práv není možné objektivní lhůtu vůbec stanovit). Novou úpravu OZ nalezneme v § 637, který určuje objektivní desetiletou promlčecí lhůtu u práva na náhradu škody způsobenou vadou výrobku. Tato problematika byla dříve upravena v § 9 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku.⁸⁷ Regulaci délky promlčecí lhůty u práva na vydání bezdůvodného obohacení nalezneme v následujícím ustanovení. Můžeme konstatovat, že pro toto právo platí stejné zásady a lhůty jako u práva na náhradu škody nebo jiné újmy. Obsah § 639 – § 642 je shodný s § 110 SOZ, respektive s jeho jednotlivými odstavci, došlo tedy pouze k vyčlenění jednotlivých institutů do samostatných paragrafů. § 639 normuje o promlčení uznaného dluhu a stanovuje desetiletou promlčecí lhůtu. Následující ustanovení upravuje promlčení práva přiznaného rozhodnutím orgánu veřejné moci ve lhůtě deseti let. Desetiletá promlčecí lhůta platí i pro jednotlivá dílčí plnění v případě, že do nich bylo plnění rozloženo na základě uznání dluhu či

⁸⁶ Narazíme ovšem i na odlišný názor, Hurdík, J., et al.: *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 194: „Nová úprava [...] zrušila v případech uplatňování práva na náhradu škody subjektivní promlčecí lhůtu, jak tomu je v dosavadním § 106 odst. 1. Legislativní záměr již nepožaduje vědomost o tom, že škoda vznikla a kdo za ni odpovídá. Tím je pro poškozeného do značné míry posíleno uplatňování práv z odpovědnosti za vzniklou škodu nebo jinou újmu u soudu, protože mu nehrozí promlčení v subjektivní promlčecí lhůtě.“⁸⁶ Domnívám se, že takový názor není správný, dovoluji si tvrdit, že je výsledkem špatného, neboť nekomplexního pochopení současné právní úpravy OZ. Tu je třeba chápat v souvislostech všech ustanovení normujících o promlčení a nehodnotit izolovaně pouze jednotlivé paragrafy, v tomto případě ustanovení § 636. Existenci obou typů promlčecích lhůt u práva na náhradu škody nebo jiné újmy konečně potvrzuje i důvodová zpráva k OZ. Je ovšem otázkou, do jaké míry je to v této publikaci špatným výkladem nebo spíše nepozorností. Nalistujeme-li totiž stranu 192, která byla citována výše, zjistíme z obsahu, že se subjektivní promlčecí lhůtou u práva na náhradu škody OZ počítá.

⁸⁷ Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, ve znění zákona č. 209/2000 Sb.

rozhodnutí soudu (srov. § 641). V případě uznaného dluhu nebo práva přiznaného rozhodnutím orgánu veřejné moci se dle § 642 neaplikuje desetiletá promlčecí lhůta na úroky a opětuující se plnění, které dospěly po uznání dluhu nebo po přiznání práva. K těmto ustanovením je třeba dodat, že je v nich obsaženo přerušení promlčecí lhůty (neboť k tomu může dojít právě uznáním dluhu nebo přiznáním práva rozhodnutím orgánu veřejné moci). Proto se objevily kritické hlasy, které se domnívají, že by měla být upravena spíše v následujícím pododdíle normujícím o běhu promlčecí lhůty.⁸⁸ Osobně se nedomnívám, že by se jednalo o systematicky zcela nesprávné zařazení, neboť tato ustanovení zároveň určují i délku promlčecí lhůty a mají tak v druhém pododdíle své místo. Podobná kritika by se koneckonců mohla objevit i v opačném případě, kdy by tato úprava byla součástí pododdílu o běhu promlčecí lhůty. Přerušení promlčecí lhůty bylo systematicky stejně zařazeno i ve starém občanském zákoníku. § 643 reguluje promlčení práva věřitele domáhat se svého nároku, jestliže dlužník zemřel. Občanský zákoník tímto ustanovením reaguje na ne příliš uspokojivý stav, kdy věřitel po smrti dlužníka musel čekat, než bude skončeno dědické řízení, resp. než bude znát svého dlužníka. Vzhledem k délce dědického řízení reálně hrozilo, že se věřitelovo právo promlčí. Současná úprava tak více dbá na ochranu věřitelových práv. Šestiměsíční promlčecí lhůta platí i v odstavci druhém, který normuje o promlčení práv věřitelů v případě obnovení právnické osoby. V tomto případě promlčecí lhůta skončí nejdříve šest měsíců ode dne, kdy byl zápis ve veřejném rejstříku obnoven. Tímto ustanovením se rovněž chrání práva věřitelů a eliminuje situace, kdy právnická osoba upadla do likvidace s následným výmazem z veřejného rejstříku, avšak později se objevil další její majetek. V takové chvíli mohla být ale práva věřitelů již promlčena.⁸⁹ Ustanovení o promlčení práva vůči dlužníku, za kterého plnil zástavní dlužník, je posledním v pododdílu *Délka promlčecí lhůty*. Tato norma je v OZ novinkou, kterou lze hodnotit jedinečně pozitivně a její podstata tkví v tom, že věřitelova pohledávka vůči dlužníku sice může být již promlčená, promlčené ale není právo věřitele uspokojit se ze zástavy. Učiní-li tak věřitel (buď se uspokojí přímo ze zástavy, nebo zástavní dlužník vyrovná věřiteli dluh v penězích), vstoupí zástavní dlužník do postavení věřitele.

⁸⁸ Srov. LAVICKÝ, P. – POLIŠENSKÁ, P.: *Judikatura k rekodifikaci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 14.

⁸⁹ BEZOUŠKA, P.: Promlčení a prekluze, aneb čas je prevít. In: BEZOUŠKA, P. – PIECHOWIZCOVÁ, L.: *Nový občanský zákoník 2014. Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013., str. 103.

Zástavní dlužník – nyní věřitel bude mít vůči osobnímu dlužníku právo na náhradu toho, co za něj splnil. Toto právo se mu nepromlčí dříve než šest měsíců po splnění dluhu.

4.5.3. Běh promlčecí lhůty

Dostáváme se k předposlednímu pododdílu občanského zákona, který nese název *Běh promlčecí lhůty*. Tak jako předešlé pododdíly i tento do jisté míry přebírá úpravy starého občanského zákoníku, ale samozřejmě přináší i řadu novinek a upřesnění, a to především z důvodů strohosti předchozí občanskoprávní úpravy. Ustanovení o běhu promlčecí lhůty, konkrétněji o jejím stavení, jsou v OZ ohraničeny § 645 - § 652, přičemž můžeme rozdělit tyto paragrafy na ty, které upravují případy související s uplatněním práva u soudu (§ 648 - § 651) a které jsou reakcí na podmínky, za kterých není přípustné, aby promlčecí lhůta pokračovala.

§ 645 je převzat ze starého občanského zákoníku (srov. § 113 SOZ) a upravuje situaci, kdy osobě s povinností mít zákonného zástupce nebo opatrovníka nepočne běžet promlčecí lhůta ohledně práva takové osoby nebo ohledně práva proti ní do té doby, dokud takového zástupce nezíská nebo jí nebude stanoven. Běží-li již promlčecí lhůta, neskončí dříve než jeden rok po odpadnutí překážky. K recepci předchozí právní úpravy dochází rovněž u § 646. Zdrojem této úpravy je § 114 SOZ, současná úprava ale byla oproti předchozí rozšířena. Promlčecí lhůta nepočne běžet ani neběží nejen mezi manžely a dále mezi zákonnými zástupci a nezletilými dětmi, ale dle současné úpravy i mezi osobami žijícími ve společné domácnosti, mezi zastoupeným a zákonným zástupcem, opatrovancem a opatrovníkem nebo mezi poručencem a poručníkem. Novou úpravu najdeme v následujícím § 647. I zde jde o stavení promlčecí lhůty, a to v případě, kdy strany mimosoudně vyjednávají o právu, které je předmětem jejich sporu. Během tohoto vyjednávání promlčecí lhůta neběží až do té doby, kdy jedna ze stran ve vyjednávání odmítne pokračovat. Smyslem této regulace je chránit věřitele před takovým chováním dlužníka, kdy se tento snaží protahovat jednání, dokud právo není promlčeno.⁹⁰ Někteří autoři v souvislosti s tímto ustanovením namítají, že pojem *mimosoudní jednání*, jež zde hraje klíčovou roli, je pojmem fádním, je možné si pod ním představit mnoho druhů jednání a že

⁹⁰ ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 282-283.

nemá jasně vymezené hranice.⁹¹ Nemyslím si, že by se v tomto případě jednalo o zásadní problém. Otevírá se zde prostor pro soudní praxi, kdy bude třeba tento pojem vykládat případ od případu, v souvislosti s konkrétními kauzami. Následuje ustanovení § 648, které je svým obsahem totožné se zněním § 112 SOZ. Promlčecí lhůta se i dále staví v případě, že je právo včas uplatněno u orgánu veřejné moci, stejně jako u práva již vykonatelného. O stavení promlčecí lhůty jsme se zmínili již v úvodu této práce, v podkapitole věnované vícekolejnosti promlčení v tuzemském právním řádu. Bylo řečeno, že existoval rozpor mezi občanskoprávní a obchodněprávní úpravou v tom, jaký druh žaloby stačí k tomu, aby došlo k stavení promlčecí lhůty. Dle občanského zákoníku bylo třeba podat žalobu na plnění, obchodněprávní úprava se spokojila s žalobou určovací. Tím, že OZ převzal takřka doslova úpravu starého občanského zákoníku, nabízí se konstatovat, že i právní praxe se bude držet dosud názoru, že je třeba žaloby na plnění. Takový přístup je ale dle Lavického a Polišíenské nesprávný a staví se tak na stranu bývalé obchodněprávní úpravy.⁹² Je třeba dodat, a citovaní autoři na to ve své publikaci upozorňují, že tento spor nemá jasného vítěze a oba přístupy mají v odborných kruzích své zastánce. Není snadné predikovat, jakou cestou se vydají soudy ve své rozhodovací praxi. Přestože se OZ přiklonil ve svém § 648 k předcházející občanskoprávní úpravě, neznamená to ještě, že i soudní praxe se ve výkladu současného občanského zákona vydá stejnou cestou, jakou nastavila judikatura v případě SOZ. Stavení běhu promlčecí lhůty při uplatnění práva u orgánu veřejné moci nebo při nemožnosti toto právo uplatnit se věnují i § 649 a § 651. První z těchto ustanovení je převzato z obchodního zákoníku (srov. § 404 obchodního zákoníku). Účelem § 650 je poskytnout ochranu věřiteli v situacích, kdy je mu bráněno v uplatnění práva hrozbou nebo je dlužníkem (popř. osobou dlužníkovi blízkou) listivě uveden v omyl. Poslední ustanovení z této trojice, § 651, upravuje ty případy, kdy věřiteli v uplatnění jeho práva brání v posledních šesti měsících promlčecí lhůty *vis maior*. Úprava § 652 poskytuje věřiteli k uplatnění svého práva šestiměsíční promlčecí lhůtu v těch případech, kdy došlo z důvodů uvedených v § 646 - § 651 ke stavení promlčecí lhůty a tato se poté znovu rozběhla.

⁹¹ TICHÝ, L.: Promlčení. *Bulletin advokacie*, roč. 2011, č. 1-2, str. 46, [online databáze beck-online].

⁹² LAVICKÝ, P. – POLIŠENSKÁ, P.: *Judikatura k rekodifikaci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 13.

4.5.4. Obnovení nároku a běh nové promlčecí lhůty

Takový název nese poslední pododdíl v OZ věnující se promlčení. Tato zastávka nebude příliš dlouhá, neboť pododdíl je tvořen pouhým jedním paragrafem. Ten se věnuje obnovení nároku v případě, kdy právo bylo promlčeno s následným uznáním dluhu dlužníkem. Přestože se jedná o úpravu novou, která se v předchozím občanském zákoníku nevyskytovala, je třeba zmínit, že možnost obnovení nároku byla odvozována výkladem. Po dlužníkově uznání počne běžet zcela nová promlčecí lhůta. V případě, že dlužník určí dobu, do které splní, promlčí se právo za deset let od posledního dne určené doby (srov. § 653 odst. 1). První odstavec se použije obdobně i tehdy, kdy již promlčené právo bylo přiznáno rozhodnutím orgánu veřejné moci (srov. § 653 odst. 2). Na závěr této podkapitoly zmiňme kritiku tohoto ustanovení. Někteří právní specialisté podotýkají, že nadpis rubriky není v souvislosti s jejím obsahem správný. Dlužníkem uznané právo, respektive právo přiznané rozhodnutím orgánu veřejné moci, je „pouze“ promlčené, samotný nárok nezaniká, a tak nemůže dojít ani k jeho obnově.⁹³ V tom případě by bylo třeba přeformulovat i samotné znění tohoto ustanovení, neboť i v něm je užito slovního spojení *obnova nároku*. Vhodné by bylo zaměnit pojem *obnovení* za pojem *vymahatelnost*, nejednalo by se tedy o *obnovený nárok*, ale o *nárok znovu vymahatelný*.

⁹³ DVOŘÁK, J. – ŠVESTKA, J. – ZUKLÍNOVÁ, M., a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 1, díl první, obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 412.

5. Prekluze

Po poměrně rozsáhlém pojednání o promlčení se dostáváme k druhému institutu, který má být předmětem této diplomové práce. Vzhledem k rozsahu právní úpravy v starém i současném občanském zákoníku nebude prekluzi věnováno tolik prostoru jako v případě promlčení. To ovšem neznamená, že by se v českém právním prostředí jednalo o nevýznamný právní nástroj, byť mu ani v odborných publikacích není věnováno příliš stran. O jeho důležitém postavení v právním řádu se zmiňuje i Ústavní soud ČR v jednom ze svých nálezů, kde tvrdí, že „[i]nstitut prekluze využívají prakticky všechna odvětví právního řádu. Lze se s ním setkat v právu soukromém, ale též v právu veřejném. Předmětem prekluze může být nejen majetkové právo, ale též možnost učinit určitý procesní úkon (v této souvislosti se používají prekluzivní lhůty za účelem zavedení určitých prvků koncentrace řízení).“⁹⁴ Proto je třeba si i prekluzi důkladněji představit a zmínit se o změnách, které do této oblasti OZ přinesl.

V zájmu zachování struktury práce bude i v této kapitole použito podobné uspořádání jako v případě promlčení. Následující podkapitola bude tedy věnovaná systematickému uspořádání prekluze v komparovaných kodexech.

5.1. Systematika občanskoprávní úpravy prekluze v zákoně č. 40/1964 Sb. a v zákoně č. 89/2012 Sb.

Bylo zmíněno, že úprava prekluze je relativně strohá, ve skutečnosti to znamená pouhé jedno ustanovení ve starém občanském zákoníku, stejně tak v současném občanském zákoníku. SOZ o prekluzi normuje v části osmé, která je zaměřena na závazkové právo. V rubrice *Zánik závazků* ji najdeme upravenou v § 583. Marně bychom v osnově SOZ hledali odkaz výslovně na prekluzi, neboť výše zmíněný paragraf nese označení *Neuplatnění práva*. Při pohledu do starého občanského zákoníku se nemohu zbavit dojmu, že je zde prekluze upravena jakoby bezděky, v každém případě by si tento institut v rámci OZ zasloužil samostatnou úpravu. S takovou přišel právě OZ, který je na tom přinejmenším ze systematického hlediska lépe, jelikož norma věnovaná prekluzi je zasazena bezprostředně za úpravu promlčení a nese též výslovné označení. Nalezneme ji v hlavě páté věnované právním skutečností, dílu třetím, oddílu druhém, § 654.

⁹⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 1464/07, [online] dostupné na: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=62176&pos=1&cnt=1&typ=result>, [cit. dne 08. března 2014].

Na rozdíl od promlčení bychom prekluzi nenašli zvlášť upravenou v obchodním zákoníku, úprava SOZ se tedy vztahovala i na případy obchodněprávní.

5.2. Prekluze dle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Starý občanský zákoník relativně často využíval institut prekluze, jelikož minulý režim považoval za prvořadé chránit socialistické vlastnictví, a proto byl socialistický sektor chráněn ustanoveními, „*podle nichž soukromá práva majetkové povahy zanikají, nejsou-li uplatněna včas.*“⁹⁵

Jediné ustanovení věnující se v SOZ prekluzi nám říká, že v případě neuplatnění práva ve stanovené době toto právo zaniká (nezaniká tedy pouze nárok jako u promlčení, právní následek prekluze je tak vážnější než v případě promlčení). K takovému zániku může dojít ovšem jen tehdy, když to zákon uvádí. Výkladem této, svou povahou kogentní, úpravy docházíme k závěru, že právo může zaniknout, pakliže nastanou dvě právní skutečnosti. V první řadě musí uplynout prekluzivní lhůta, ve které měla strana možnost právo uplatnit. Druhou právní skutečností je právní úkon spočívající v opomenutí oprávněného své právo uplatnit. Podá-li oprávněný žalobu u soudu včas, nebo učiní-li vůči protistraně patřičný právní úkon před uplynutím prekluzivní lhůty, jeho právo nezanikne. V případě, že není ze zákonné úpravy patrné, jakým způsobem má oprávněný postupovat, nemá jinou možnost, než uplatnit svůj nárok ve stanovené lhůtě u soudu. Jestliže ze strany oprávněného dojde k nárokování práva u oprávněného, nastoupí promlčecí doba dle ustanovení občanského zákoníku.⁹⁶ Rozdíly mezi promlčením a prekluzí byly v úvodu práce zmíněny, je ale nutné je znovu připomenout. Tím nejzásadnějším bezesporu je, že zánikem práva prekluzí nezůstává věřiteli naturální obligace, jak tomu je v případě promlčení. Kdyby tedy dlužník plnil věřiteli po uplynutí propadlé lhůty, plní bez právního důvodu a může se na základě ustanovení o bezdůvodném obohacení domáhat vrácení svého plnění. Velmi významnou odlišností, která je ve znění § 583 explicitně vyjádřena, je povinnost soudu přihlédnout k prekludovanému právu *ex officio*.

⁹⁵ ELIÁŠ, K., a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 284-285.

⁹⁶ TOMANČÁKOVÁ, B.: Zánik závazků. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, II. Svazek § 488-880*. Praha: Linde, 2008, str. 1702.; KNAPP, V. – KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J., a kol.: *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 261.

Dále například odlišnost v uznání prekludovaného práva, které nemá žádné právní účinky, oproti tomu uznané promlčené právo dle § 110 odst. 1 právní účinky má. Existují i další, řekněme marginálnější rozdíly, tak například prekluzivní doba se na rozdíl od té promlčecí obvykle nestaví ani nepřerušuje.⁹⁷

Zaměřme se znovu na obsah předmětného ustanovení, konkrétně na větu první, která nám říká, v jakých případech k zániku práva může dojít. Vzhledem k tomu, jak závažné právní následky prekluze má, může právo zaniknout jen v případech stanovených zákonem (analogie je tudíž vyloučena). Velmi často se tak v textu zákona děje prostřednictvím sousloví „jinak právo zanikne“. Bylo by však chybou domnívat se, že to platí obecně. V mnoha právních předpisech toto sousloví použito není, a přesto lze příslušné normy vykládat tak, že uplynutím lhůty právo prekluduje.⁹⁸ Potvrzuje to i Nejvyšší soud ve svém rozsudku: „*Zákon zpravidla vyjadřuje skutečnost, že lhůta je prekluzivní, dodatkem „jinak právo zanikne“; nelze však vyloučit ani jiné slovní vyjádření (viz § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb.).*“⁹⁹ Při rozhodování, o jaký typ lhůty se jedná, je třeba vycházet nejen ze slovního vyjádření v zákoně, tedy nejen z jazykového výkladu, ale zároveň z logické a systematické interpretace zákonného textu. Co se týká délky prekluzivní lhůty, ta není určena jednotně, vždy záleží na jednotlivých právních vztazích. Prekluzivní lhůta má hmotněprávní povahu a není možné ji prodloužit. Zákon stanoví, kdy se určitá doba do prekluzivní lhůty nezapočítává, tak tomu je např. v případě § 627 odst. 1 SOZ (upravující odpovědnost za vady prodané věci), nebo v jakých situacích počíná prekluzivní lhůta běžet znovu, což upravuje následující odstavce téhož paragrafu. Budeme-li chtít určit, kdy prekluzivní lhůta začíná a končí, užijeme ustanovení SOZ pro počítání času.¹⁰⁰ K prekluzivní lhůtě, respektive k jejímu běhu, se vyjadřuje i soudní praxe a potvrzuje tak výše řečené, když uvádí, že „*propadná lhůta plyne nezávisle na okolnostech subjektivního i objektivního rázu a jejím uplynutím (na rozdíl od*

⁹⁷ KNAPP, V. – KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J., a kol.: *Občanské právo hmotné I.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 262.; ŠKÁROVÁ, M.: Oddíl šestý. Zánik závazků. In: ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M., a kol.: *Občanský zákoník I., II., 2. Vydání*, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1707 – 1708.

⁹⁸ WEINHOLD, D.: *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích. 3. Vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009, str. 12 – 13.

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. 3 Cdon 1348/96, [online] dostupné na: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/08B9454E7BA3C52DC1257BD6003A2DD5?openDocument&Highlight=0, [cit. dne 09. března 2014].

¹⁰⁰ ŠKÁROVÁ, M.: Oddíl šestý. Zánik závazků. In: ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M., a kol.: *Občanský zákoník I., II., 2. Vydání*, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1707 – 1708.

promlčení) nárok navždy zaniká.¹⁰¹ Existují však výjimky, které dokazují, že prekluzivní lhůta může být tzv. *lhůtou hybridní*, tedy projevují se v jejím běhu prvky subjektivní. Příkladem takto modifikované prekluzivní lhůty budiž ustanovení zákoníku práce, konkrétně právo okamžitého zrušení pracovního poměru zaměstnancem pouze do dvou měsíců od doby, kdy se dozvěděl o důvodu k jeho ukončení, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy tento důvod vznikl.¹⁰² Subjektivním prvkem je zde vztah oprávněného k právní skutečnosti, která zakládá prekludující právo.¹⁰³

5.3. Prekluze dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Autoři občanského zákoníku se při jeho tvorbě shodli na tom, že institut prekluze má i v nové soukromoprávní úpravě své místo, a tak jej zařadili do osnovy ihned za úpravu promlčení. Do § 654 odst. 1 byl recipován obsah ustanovení ze starého občanského zákoníku, je tedy možné zčásti aplikovat dosavadní výklad. I nadále se k prekludovanému právu přihlíží z úřední povinnosti, a tudíž se oprávněný prekluze nemusí dovolávat. Stejně i plnění dluhu po uplynutí prekluzivní lhůty zakládá bezdůvodné obohacení. K uplatnění zásady *ex officio* se zajímavě vyjadřuje komentář k OZ, kde je uvedeno, že existence této zásady v případě prekluze ještě neznamená, „že soud sám vyhledává a prokazuje skutkové okolnosti, které vedou k závěru o prekluzi. Tyto skutečnosti tvrdí a dokazuje účastník, jemuž je prekluze k prospěchu. Není podstatné, z jakého důvodu oprávněný prekludující právo sám neuplatnil. Proto je vyloučeno, aby oprávněný argumentoval tím, že k zániku jeho práva došlo „v rozporu s **dobrymi mravy**“ (§ 1 odst. 2).“¹⁰⁴

Přestože je ustanovení o prekludovaném právu převzato ze staré úpravy, nalezneme zde některé změny. Nový je jednak obsah druhého odstavce - úprava běhu promlčecí lhůty se obdobně použije i na běh lhůty propadné, jednak též

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. května 2011, sp. zn. 22 Cdo 1371/2009, [online] dostupné na: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/2221186504656F4FC1257A4E0067553C?openDocument&Highlight=0, [cit. dne 09. března 2014].

¹⁰² Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 59.

¹⁰³ SVOBODA, K.: Právní skutečnosti. Promlčení a prekluze. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J., a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek 1*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1636-1637.

¹⁰⁴ SVOBODA, K.: Právní skutečnosti. Promlčení a prekluze. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J., a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek 1*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1635.

pravidlo, dle kterého musí být prekluze v zákoně výslovně stanovena. Poněkud zarážející je skutečnost, že důvodová zpráva se těmto změnám blíže nevěnuje a neposkytuje návod, v jakém smyslu je vykládat. Význam výslovného uvedení možnosti prekluze práva v zákoně můžeme odůvodnit z nesnází, se kterými se potýkala předchozí úprava a které spočívaly v nejasnostech, zda se v tom či onom případě jedná o lhůtu prekluzivní nebo promlčecí. Část soudní praxe (např. výše citovaný rozsudek NS sp. zn. 3 Cdon 1348/96) zastávala názor, že k prekluzi může dojít i v případech, kde zákon ve svém textu výslovně o zániku práva nehovoří, ale je to patrné z výkladu konkrétního ustanovení. Oproti tomu „komentářová literatura“ projevila názor, že nehovoří-li zákon výslovně o prekluzivní lhůtě, jde o lhůtu promlčecí.¹⁰⁵ Tento spor OZ řeší v § 654 odst. 1, a to právě důrazem na zánik práva jen v případech stanovených zákonem výslovně.¹⁰⁶

O dost podstatnější změnou se zdá býti úprava § 654 odst. 2, jejíž obsah tkví v tom, že na běh prekluzivní lhůty se použijí normy upravující běh lhůty promlčecí obdobně. Takto svérázná úprava svým zněním nedává soudům v praxi příliš možností výkladu, proč zákonná norma obsahuje nikoliv promlčecí, ale prekluzivní lhůtu. „*Proto se veškerá ustanovení týkající se běhu a stavení promlčecí lhůty využijí i pro stavení a běh prekluzivní lhůty, pouze s tím rozdílem, že prekluzí právo zcela zaniká a soud k němu přihlíží z úřední povinnosti, promlčené právo se jen zeslabuje (§ 609, 610)*“¹⁰⁷ Domnívám se, že nová úprava prekluze v občanském zákoníku do jisté míry popírá pojetí tohoto institutu v předešlé právní úpravě. Nastínili jsme, že běh propadné lhůty není zcela nezávislý na vnějších okolnostech, současná úprava tento trend zřejmě ještě prohloubí. Vystává zároveň otázka, do jaké míry bude možné využívat současnou judikaturu související s touto problematikou. V podobném duchu se vyjadřují i autoři komentáře k OZ, když tvrdí, že již nebude možné použít judikaturu soudů v případě běhu propadné lhůty u nesvéprávných. Soudní praxe

¹⁰⁵ Odlišný názor zastává Tomančáková (2008) ve velkém akademickém komentáři k starému občanskému zákoníku, (str. 1703): „*Aby určitá zákonem stanovená lhůta mohla být považována za promlčecí a nikoli za prekluzivní, musí zákon upravující takovou lhůtu s v souvislosti s úpravou této lhůty výslovně zmínit promlčení. Toto lze dovodit ze znění § 100 odst. 1, [...] přičemž v ustanoveních upravujících promlčecí lhůty je promlčení výslovně zmíněno.*“

¹⁰⁶ SVOBODA, K.: Právní skutečnosti. Promlčení a prekluze. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J., a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek 1.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1636.

¹⁰⁷ SVOBODA, K.: Právní skutečnosti. Promlčení a prekluze. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J., a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek 1.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1637.

v tomto směru zastávala názor, že prekluzivní lhůta počíná a běží bez ohledu na to, že je oprávněný zcela svéprávný. Lhostejno, zdali je zastoupen zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Takový přístup podle § 654 odst. 2 nebude možný a na již započatý běh prekluzivní lhůty (nevztahuje se to tedy na určení jejího počátku) se bude muset aplikovat ustanovení § 645 upravující běh promlčecí lhůty.¹⁰⁸

Zmínili jsme v předchozí podkapitole, že uznání prekludovaného práva nemělo žádné právní následky, ovšem s účinností zákona č. 89/2012 se tato skutečnost nezdá být tak jistá. Byť občanský zákoník neschází z cesty staré úpravy, která v některých případech umožňovala zánik práva uplynutím času bez ohledu na právní jednání zúčastněných osob, pomocí druhého odstavce § 645 můžeme podat i opačný argument. Ten by vycházel z možnosti použít obdobně ustanovení normující o promlčení věřitelova práva v případě, že dlužník svůj dluh uznal. V takovém případě bychom museli připustit, že do běhu prekluzivní lhůty mohou účastníci zasáhnout svým jednáním, a tak způsobit běh nové, desetileté prekluzivní lhůty.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Ibidem.

¹⁰⁹ SVOBODA, K.: Právní skutečnosti. Promlčení a prekluze. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J., a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek 1.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1636-1637.

6. Závěr

Úprava promlčení a prekluze v současném občanském zákoníku je dle mého názoru jednoznačně krokem kupředu, byť v některých ohledech krokem vrtkavým, protože se v žádném případě nejedná o úpravu zcela bezchybnou. Otázkou je, zdali vůbec v situacích, kdy v oblasti práva dochází k tak významné události, jakým je přijetí nového, komplexního a v mnoha případech na nových principech stojícího kodexu, můžeme očekávat definitivní pozitivní rezultat o jeho přínosu. Osobně se domnívám, že takové očekávání by bylo známkou naivity. Není v lidských silách vytvořit podobně souhrnný, obsáhlý zákoník zcela bezchybný, absolutně vycizelovaný, uvážíme-li navrch, že osnova občanského zákoníku čítá přes tři tisíce paragrafů.

Sporná či chybná ustanovení můžeme objevit i v úpravě promlčení a prekluze. V první řadě bych považoval za přínosné, kdyby v souvislosti s promlčením došlo ke změně terminologické a začalo se na místo výrazu „*promlčení práva*“ používat výraz „*promlčení nároku*“. Tato změna je ze sémantického hlediska logická, neboť pod pojmem *nárok* se skrývá možnost uplatnění subjektivního práva, což je v souvislosti s promlčením naprosto výstižné. Vhodné by to bylo i z hlediska autory OZ prezentované zásady co největší srozumitelnosti občanskoprávního kodexu.

Dále bych upozornil na ustanovení § 614, který obsahuje výčet nepromlčitelných práv. Ze staré úpravy je recipována nepromlčitelnost vlastnického práva a toto je dále doplněno o právo domáhat se rozdělení společné věci, právo na zřízení nezbytné cesty a právo na vykoupení reálného břemene. Nevidím důvod, proč by tři posledně jmenovaná práva měla být v předmětném paragrafu uvedena, když se zcela jistě nejedná o taxativní výčet nepromlčitelných práv. Cožpak ostatní nepromlčitelná práva si výsadu výslovné přítomnosti v textu zákona nezaslouží? Daleko vhodnějším přístupem, praktičtějším je tato práva ze znění předmětného ustanovení vynechat. V tomto případě je třeba zmínit argumenty prof. Tichého, který dokonce polemizuje nad majetkovým charakterem zmíněných práv. A i v případě, že se rozhodneme jim tuto vlastnost přiřknout, je nanejvýš pravděpodobné, že se bude jednat o práva, která mají svůj základ právě v právu vlastnickém, čímž se jejich přítomnost ve znění § 614 stává opět nadbytečnou.

Za významnou změnu jsme označili možnost stran ujednat si rozdílnou délku promlčecí lhůty (§ 630). Cílem bylo omezit kogentní charakter předcházející právní úpravy. I zde vidím jisté úskalí. Je jediné správné, že autoři OZ ctí i v oblasti promlčení zásadu autonomie vůle. Přesto se nejedná o autonomii absolutní, neboť strany jsou omezeny horní hranicí patnácti let a dolní hranicí jednoho roku. Podobné mantinely vystavěly i některé úpravy zahraniční, které byly pro autory OZ inspirací. Nemyslím si, že existence těchto omezení je nezbytně nutná. Úlohu jakéhosi „hlídače“, co má vůli stran držet v rozumných mezích, by se zde mohly stát principy dobré víry či dobrých mravů.

Kratší nebo delší promlčecí lhůta nesmí být ujednána v neprospěch slabší strany. Právě poslední sousloví „*slabší strana*“ může být jablkem sváru v mnoha kauzách. Jedná se o pojem, který není zcela jednoznačně definován, přestože se o to občanský zákoník pokouší a dává alespoň základní vodítka. Bližší vysvětlení pojmu *slabší strana*, nalezneme sice v důvodové zprávě k občanskému zákoníku, ten ale není právně závazný (jakkoliv můžeme předpokládat, že se jím soudy budou minimálně inspirovat). Otázky na to, kdo je slabší stranou, popř. je slabší stranou ten, kdo to o sobě tvrdí, budou muset soudy posuzovat případ od případu.

Dále by bylo dobré zvážit, zda není na místě přistoupit k terminologické změně v názvu čtvrtého pododdílu a obsahu jím zastřešeného ustanovení § 653. Zákon zde totiž hovoří o „*obnovení nároku*“. V případě promlčení ale nedochází k zániku nároku, a tím pádem nemůže dojít ani k jeho obnově. Alternativou by snad mohl být výraz „*vymahatelnost*“, nárok by se stal „*znovu vymahatelný*“.

Kapitolou sama o sobě je pak úprava promlčení zástavního práva v § 615. Tu sám hlavní autor OZ, prof. Eliáš, nazval pro svou nejasnost a složitost jako „*barokizující*“ a apeloval již před účinností OZ k její revizi.

Zdalo by se, že výtek k regulaci promlčení v OZ je relativně dost. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že úprava promlčení se razantně rozrostla a v mnoha ohledech je podrobnější a přesnější než v SOZ. Řekl jsem, že současnou právní úpravu považuji za krok dopředu a za tím si stojím, přestože jsem předestřel mnoho nejasností či nesprávností obsažených nové úpravě. Je třeba zmínit, třebaže ne tak rozsáhle, i její klady. Jedním z nich bezesporu je skutečnost, že byla odstraněna kritizovaná vícekolejnost právní úpravy promlčení. Dále lze kvitovat systematické zařazení promlčení i prekluze do osnovy občanského zákoníku. Úprava obou institutů už není roztříštěna, ale uzavírají

společně hlavu pátou normující o právních skutečnostech. Koneckonců i kritizovaný § 630, jehož účelem je možnost stran sjednat si promlčecí lhůtu rozdílnou od lhůty zákonné je oním krokem kupředu, snaží se totiž ztělesnit jednu ze základních zásad soukromého práva, zásadu autonomie vůle. Stejně tak možnost výmazu promlčeného práva z veřejných seznamů nebo z rejstříků zástav osobou, která má na výmazu právní zájem lze hodnotit pozitivně. V některých případech tvůrci OZ dali „pouze“ zákonnou podobu tomu, co již delší dobu judikovaly soudy, a tím přispěly k upevnění právní jistoty.

Prekluze nebyla v SOZ nijak obšírně upravena, všeho všudy jí byl věnován pouze jeden paragraf. Podobně tomu je i v osnově OZ, zde ale přeci jen došlo ke dvěma změnám.

Nově je uzákoněno, že k prekluzi práva dochází jen v případech stanovených výslovně zákonem. Vyřešen tím má být spor, v jakých případech jde o prekluzi. Zda i v případech, kdy zákon výslovně o zániku práva prekluzí nehovoří, ale lze to dovodit výkladem konkrétního ustanovení, nebo jen tehdy, kdy se zákon pro prekluzi jasně vyslovuje.

Druhá podstatná změna prekluze se týká druhého odstavce § 654, podle kterého se ustanovení o běhu promlčecí lhůty obdobně použijí i pro lhůtu prekluzivní. Jedná se podle mě o dosti nezvyklou úpravu, protože částečně narušuje dosavadní přístup k prekluzi. Prekluzivní lhůta je, byť ne úplně, nezávislá na subjektivních okolnostech, ale s novou úpravou se tato nezávislost bude dále oslabovat. Záměrem s největší pravděpodobností je zmírnit tvrdý dopad prekluzivní lhůty na oprávněného. Nedovedu předpovědět, jak se k druhému odstavci § 654 postaví soudní praxe, jisté je, že se jí zde otevírá velký prostor.

7. Résumé

Limitation and Prescription Periods - Comparison of the Legal Regulations According to Act No. 40/1964 Coll. and Act No. 89/2012 Coll.

The introduced diploma thesis deals with the legal aspects of limitation and prescription periods according to the Civil Code (Act No. 40/1964 Coll. and Act No. 89/2012 Coll.). On 1 January 2014, the new Civil Code (Act No. 89/2012 Coll.) became effective and brought fundamental changes in the national private law, thus significantly affecting lives of many people. Authors of the new Civil Code have inspired themselves by the previous enactment to a certain extent, but there are completely new things, often adopted from the foreign legal forms. The removal of ambiguity of limitations was a step forward as it was a big sore spot of the previous enactment of the private law. Actually, limitation was included not only in the Civil Code, but also in the Commercial Code, the Labour Law and other laws. Another major change, probably one of the most fundamental, is the possibility to agree on the different length of the limitation period. On the other hand, parties must not adjust it at will. The conditions have to be specified by an Act. Generally speaking, the actual Civil Code includes an enactment of limitation, which is more elaborated, detailed and adaptive to the dynamic environment of interpersonal relationships. In conclusion, the new legal form is not flawless and some regulations will probably have to be revised.

Prescription has not changed to that extent as limitation. As a matter of fact, prescription is not that common legal institute in the private law as the limitation. It can be easily deduced from the wording, in which only the § 654 is dedicated to prescription. Similarly, provisions regarding the course of the prescription period will now be used for the prescription periods. There is also a new requirement for the express specification of prescription of rights. However, prescription is still taken into consideration by official duty.

8. Seznam použitých zdrojů

Literatura

BEZOUŠKA, Petr: Promlčení a prekluze, aneb čas je prevít. In: BEZOUŠKA, Petr – PIECHOWIZCOVÁ, Lucie: *Nový občanský zákoník 2014. Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013, str. 97 – 104, ISBN 978-80-7263-819-2.

DVOŘÁK, Jan – ŠVESTKA, Jiří – ZUKLÍNOVÁ, Michaela, a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 1, díl první, obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 429, ISBN 978-80-7478-325-8.

ELIÁŠ, Karel, a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Sagit: Ostrava, 2012, str. 1120, ISBN 978-80-7208-922-2.

FIALA, Josef – KINDL, Milan, et. al.: *Občanské právo hmotné. 2. vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 650, ISBN 978-80-7380-228-8.

HURDÍK, Jan; et. al.: *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 308, ISBN 978-7380-377-3.

KNAPP, Viktor – KNAPPOVÁ, Marta – ŠVESTKA, Jiří, a kol.: *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 460, ISBN 978-80-7357-466-6.

KNAPPOVÁ, Marta – TÉGL, Petr – ELIÁŠ, Karel.: Hlava XIII. Promlčení. In: ELIÁŠ, Karel, a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, I. Svazek §1-487*. Praha: Linde, 2008, str. 408 - 448, ISBN 978-80-7201-687-7.

LAVICKÝ, Petr – POLIŠENSKÁ, Petra: *Judikatura k rekodifikaci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 336. ISBN 978-80-7478-057-8.

MIKEŠ, Jiří – KRÁLÍK, Michal: Hlava třetí A. Právo zástavní a zadržovací. In: ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M., a kol.: *Občanský zákoník I., II., 2. Vydání*, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1070 - 1183.

SELUCKÁ, Markéta, a kol.: *Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 265, ISBN 978-80-7400-471-1.

SCHMIED, Zdeněk – TRYLČ, Ladislav: *Zákoník práce 2014. Stručný komentář, změny v souvislosti s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku, shrnutí k I.*

lednu 2014. 10. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2014, str. 168, ISBN 978-80-7263-848-2.

SVOBODA, Karel: Právní skutečnosti. Promlčení a prekluze. In: ŠVESTKA, Jiří – DVOŘÁK, Jiří – FIALA, Josef, a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek 1.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1525 – 1644, ISBN 978-80-7478-370-8.

ŠKÁROVÁ, Marta: Oddíl šestý. Zánik závazků. In: ŠVESTKA, Jiří – SPÁČIL, Jiří – ŠKÁROVÁ, Marta, a kol.: *Občanský zákoník I., II., 2. Vydání,* Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1640 – 1716, ISBN 978-80-7400-108-6.

ŠVESTKA, Jiří – ELIÁŠ, Karel: Hlava osmá. Promlčení. In: ŠVESTKA, Jiří – SPÁČIL, Jiří – ŠKÁROVÁ, Marta, a kol.: *Občanský zákoník I., II., 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009, str. 580 - 627, ISBN 978-80-7400-004-1.

TOMANČÁKOVÁ, Blanka: Část VIII.: Závazkové právo. Hlava I.: § 582 – § 587. In: ELIÁŠ, K., a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 01.04.2008, , II. Svazek § 488-880.* Praha: Linde, 2008, str. 1701 – 1716, ISBN 978-80-7201-687-7.

WEINHOLD, Daniel: *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích. 3. Vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009, str. 184, ISBN 978-80-7400-183-3.

ZIMMERMANN, Reinhard: *Comparative Foundations of a European Law of Set-Off and Prescription.* Cambridge: Cambridge University Press, 2004, str. 170.

Odborné články

ELIÁŠ, Karel: Problematika ustanovení nového občanského zákoníku a jejich výklad. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 11, str. 27-32, [online databáze beck-online].

ELIÁŠ, Karel: Jaký má být nový občanský kodex? *Právní rozhledy*, 2001, č. 4, str. 189-194, [online databáze beck-online].

ELIÁŠ, Karel: Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, str. 47-52, [online databáze beck-online].

HROMADKA, Wolfgang – RABAN, Přemysl: Novela závazkového práva v Německu, *Právní rozhledy*, 2002, č. 12, str. 597-602, [online databáze beck-online].

TICHÝ, Luboš: Promlčení. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, str. 43-46, [online databáze beck-online].

TICHÝ, Luboš: K subjektivnímu počátku promlčecí doby. *Právní rozhledy*. 2010, č. 19, str. 703 – 706, [online databáze beck-online].

Judikatura

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 04. července 2002, sp. zn. III. ÚS 21/02

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 1464/07

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 1464/07

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. ledna 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. května 2011, sp. zn. 22 Cdo 1371/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. 3 Cdon 1348/96

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. dubna 2002, sp. zn. 22 Cdo 432/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 05. února 2008, sp. zn. 22 Cdo 3515/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. července 2008, sp. zn. NS 33 Odo 846/2006

Prameny

Listina základních práv a svobod

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině

Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, ve znění zákona č. 209/2000 Sb.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce